

INSTITUT ZA MEDJUNARODNE STUDIJE U OBRAZOVANJU
NEFORMALNA DRAMA
RADIONICA - DAN 2

Dr. Stephen M. Koziol, Jr.
Univerzitet u Pittsburgh-u

Dr. Lynn A. Richards
Mars Area skolski okrug

UVOD

Jucerasnju radionicu smo zapoceli diskusijom o tome sta mi podrazumijevamo pod aktivnostima neformalne drame i prikazom razvoja drame i kao sadrzaja i kao metoda u nastavnom planu. Konkretno, naveli smo kako su prvi pokusaji naginjali ka isticanju elemenata izvodjenja i bili veoma strukturani, dok su pokusaji tokom posljednjih 40 godina isticali dramu kao iskustvo i proces sa poprlicnom fleksibilnoscu u upotrebi. Obje ove perspektive su istakle dramu kao jednu komponentu nastavnog plana, onu koja zahtijeva i posebno obucene ucitelje i prostor i vrijeme u prepunom nastavnom planu. Neformalna drama, onako kako smo je mi okarakterisali, je odrazila napore pobornika drame tokom poslednje decenije da istaknu pedagogsku moc dramskih aktivnosti kada se upotrebljavaju u ostvarivanju vec postojecih ciljeva nastavnog plana. Ono sto je bilo zajednicko u svim ovim perspektivama je da je iskustvo drame aktivno doprinosilo kognitivnom i afektivnom ucenju djece. Danasnju radionicu cemo zapoceti pregledom nekih od osnovnih i licnih vjestina i vjestina naprednog razmisljanja kojima se bavimo kada djeca ucestvuju u aktivnostima neformalne drame.

Zeljeli bismo da kazemo da postoji obimno istrazivanje koje podrzava tvrdnje da aktivnosti neformalne drame razvijaju ove vjestine, ali mi to ne mozemo uraditi. Postoji istrazivacki rad, ali on je sporadican i nefokusiran. Vodje kreativne i neformalne drame obicno nisu istrazivaci; oni su odani ucitelji i prakticari drame koji govore i pisu na osnovu njihovih iskustava u radu sa djecom. Tokom mnogih decenija, analize temeljnih izvjestaja o iskustvima prakticara nisu bile priznate kao "istrazivanje" ili "naucni rad", barem ne medju U.S. edukatorima, tako da su desetine vaznih iskustava prakticara ostale neobjavljene. Danas se pojavljuju radovi kao sto je rad Lynn Richards, koji se istovremeno usredsredjuje na to kako se aktivnosti neformalne drame primjenjuju u osnovnoj skoli kao regularan dio nastavnog procesa i na to kako ove aktivnosti djeluju na djecu i kako djeca na njih reaguju.

I. Kakve rezultate ucenja kod djece mozemo ocekivati upotrebljavajuci aktivnosti neformalne drame kao dio nase nastave?

Pobornici kreativne i neformalne drame cesto iznose dugacke liste vjestina i sposobnosti za koje vjeruju da se kod djece razvijaju kada ucitelji ukljuce iskustva aktivnog ucenja u njihovu nastavu. Mi se ovdje usredsredjujemo na neke od kognitivnih vjestina za koje su strucnjaci identifikovali da su posebno povezane sa uciteljevom upotrebom aktivnosti neformalne drame. Organizovali smo ih ovdje pod tri zaglavlja: A. Osnovne vjestine, B. Licne vjestine, i C. Vjestine naprednog razmisljanja. **(Ako se ovo prezentuje usmeno, pokazite ili raspodijelite ucesnicima primjerke ilustracije 2.)**

A. OSNOVNE VJESTINE: Kao sto je pokazano na ilustraciji 2, identifikovali smo cetiri vjestine za koje vjerujemo da su vazne osnovne vjestine u ucenju. Iako nalazimo da skole spremno identifikuju niz znanja i kognitivnih vjestina koje su ciljevi nastave, samo nekoliko njih poklanja paznju takvim pitanjima kao sto su koncentracija, imaginacija, percepcija i kontrola kao formalnim ciljevima u obrazovanje mladje djece. Ipak, neki tvrde da su ove vjestine od presudnog znacaja ako mladja djeca treba da akademski uspiju u razredu.

A.1 Koncentracija: Pod koncentracijom podrazumijevamo sposobnost djeteta da posveti pažnju zadatku i da održi tu pažnju sve duže i duže vrijeme. Da bi bila u stanju da reaguje na nova iskustva, djeca treba da su u stanju da zadrže informacije, ideje, opazanja i osjećanja dovoljno dugo da nešto sa njima urade.

A.2 Imaginacija: Pod imaginacijom podrazumijevamo sposobnost djeteta da vidi i stvara obrasce slika ili detalja. Courtney (1980) raspravlja o tri vrste imaginacije koje su važne u učenju: (1) sposobnost da se vide odnosi ili veze (sličnosti i razlike) među stvarima “koje drugi ljudi vide”, (2) sposobnost da se vide novi ili različiti obrasci za stvari koje drugi ljudi ne vide, ali shvataju da su moguće, i (3) sposobnost da se vide novi ili različiti obrasci za stvari koje su iznad onoga što drugi misle da je moguće. Kao baza za dosta “kao da” razmišljanja, imaginacija je temelj za vještine naprednog razmišljanja.

A.3 Percepcija: Pod percepcijom podrazumijevamo sposobnost djeteta da vidi i razlikuje slike i detalje, naročito one koje se opazaju očima. Informacije do kojih se očima dodje postaju osnova za imaginaciju i kompleksno razmišljanje.

A.4 Kontrola: Pod kontrolom podrazumijevamo sposobnosti djeteta za samokontrolom -- da bude svjesno i u stanju da upravlja vlastitim tijelom, pokretima, verbalizacijama i ponasanjem unutar odgovarajućeg konteksta.

B. LICNE VJESTINE: Kao što je pokazano na ilustraciji 2, licne vještine uključuju sposobnosti djeteta za izrazajnosću i tehnosću, fleksibilnosću, prilagodljivosću i saradnju. Još jedanput, iako neki tvrde da su ove vještine od sustinskog značaja za akademski uspjeh djeteta u školi i lični uspjeh u životu, njima se suviše često bavi samo slučajno u akademski fokusiranom nastavnom planu.

B.1 Izrazajnost i tehnost: Pod izrazajnosću i tehnosću podrazumijevamo djetetovu sposobnost, spremnost i stepen opustenosti u izražavanju negovih misli, ideja, iskustava i osjećanja -- samom sebi kao i drugima, kroz neverbalna (kretanje, umjetnost, muzika, itd.) kao i verbalna sredstva. Ovo uključuje djetetovo razumijevanje niza njegovih ekspresivnih sposobnosti i samopouzdanje da je u stanju da ove kapacitete produktivno koristi.

B.2 Fleksibilnost: Pod fleksibilnosću podrazumijevamo djetetovu sposobnost i spremnost da traži, da se poziva na i prihvati da postoje alternative -- različiti načini opazanja stvari, različiti načini dolazanja do smisla iz percepcija i iskustava, različiti načini reagovanja na događaje i situacije, i različiti razlozi za biranje različitih pravaca djelovanja ili interpretacija.

B.3 Prilagodljivost: Pod prilagodljivosću podrazumijevamo djetetovu sposobnost da se prilagodi različitim okolnostima i događajima. Nije dovoljno samo znati da postoje alternative, već je isto tako važno biti spreman i u stanju “zamisliti” i djelovati reagujući na promjenljive okolnosti i uslove.

B.4 Kooperativnost: Pod kooperativnosću podrazumijevamo djetetovu sposobnost da radi sa drugima. Atmosfera zajedništva i uspješnog učenja u razredu ne samo da vodi ka produktivnim akademskim rezultatima, već isto tako daje djeci mogućnosti da nauče da rade u saradnji sa drugima kao pripremu za važne i veoma realistične “životne” vještine.

C. VJESTINE NAPREDNOG RAZMIŠLJANJA

Kao što je pokazano na ilustraciji 2, vještine naprednog razmišljanja obuhvataju široki spektar kognitivnih sposobnosti. Postoje mnoge klasifikacije koje predstavljaju kognitivne sposobnosti, i ona koju mi ovdje predstavljamo je kombinacija nekoliko njih. Smatramo da

ona naglasava neke od važnih kognitivnih sposobnosti koje narocito dolaze do izražaja kada djeca učestvuju u aktivnostima neformalne drame. Kao što smo raspravili na početku jučerasnjeg rada, neposrednost aktivnosti neformalne drame pruža specifičan, zajednički skup iskustava koje služe kao osnova njihovog razmišljanja.

C.1 Postavljanje pitanja: Pored sposobnosti da se odgovori na pitanja drugih, biti u stanju postaviti vlastita pitanja i naučiti postavljati produktivna pitanja su važne intelektualne vještine. Aktivnosti neformalne drame uključuju i vodjino osmišljavanje otvorenih istraživačkih i analitičkih pitanja tokom izvještavanja i široku upotrebu kreativne saradnje i iskustava grupnog rješavanja problema kojima se djeci daje mnoštvo prilika da postavljaju pitanja u smislenom kontekstu.

C.2 Izvodjenje zaključaka: U neformalnoj drami djeca imaju mnoštvo prilika da budu posmatraci radnji i izvodjenja drugih. Kao dio ovih aktivnosti, vodja usmjerava djecu da predju sa percepcija detalja ka “pretpostavkama” o tome kako ti detalji stvaraju značenje. Tokom ovog procesa djeca vježbaju razmišljanje koje vodi ka zaključku.

C.3 Analiziranje: Tokom razgovora nakon posmatranja radnji i izvodjenja drugih, djeca su često brza u davanju pretpostavki ili interpretacija o onome što vide. Dio učiteljevog zadatka je da tokom ovih diskusija u dijelu izvještavanja djecu navodi da identifikuju i pojašne detalje onoga što su vidjeli ili čuli i da ih podstakne da objasne kako se ove percepcije povezuju da bi oformile njihove interpretacije. Mi analiziranjem zovemo proces tokom kojeg djeca objašnjavaju kako su došli do njihovih zaključaka.

C.4 Predviđanje: Šta će se dogoditi? Kada djeca učestvuju u kompleksnijim aktivnostima neformalne drame, često se od njih traži da isplaniraju i izvedu ono što misle da će se desiti na osnovu informacija koje imaju o likovima, situacijama i prošlim događajima. Tokom ovog procesa, ona će da predviđaju događaje i akcije koje slijede na osnovu onoga što je već poznato.

U izvještavanjima cijela grupa ispituje realističnost i razumnost njihovih “predviđanja”.

C.5 Spekulisanje: Šta se može desiti? Tokom njihovog planiranja u mnogim naprednim vježbama neformalne drame, djeca se ohrabruju da identifikuju i razmotre niz alternativa prije nego što donesu odluke. U izvještavanjima učitelji obično podstiču djecu da razmotre pitanja kao što su “zašto su to uradili?” i “Šta mislite gdje bi zatim mogli otići?”

C.6 Restruktuiranje: Kako to može biti drugačije? U njihovom radu na mnogim na tekstu baziranim aktivnostima kao što su pricanje priče, horsko citanje, dramatizacija i improvizacija, posebno, od djece se traži da uzmu informacije i ideje u jednom obliku i da ih promjene da bi nešto saopstili u drugom obliku. Richard Courtney to zove transformisanjem. Transformisanje znači biti u stanju vidjeti stvari na nove načine.

C.7 Poređenje: Po čemu je ovaj tekst, iskustvo ili osjećanje slično ili različito od drugih? U njihovim ulogama kao posmatraca i tokom izvještavanja, u aktivnostima neformalne drame se od djece stalno traži da razmotre sličnosti i razlike u onome što su vidjeli, iskusili ili osjetili. Ponekad, kao što je slučaj u većini procesa dijeljenja koje se odvija tokom ranih iskustava, poređenje je implicitno, jer učitelj ne nameće pravljenje poređenja, ali omogućava pojedincima da za sebe prepoznaju da iskustva drugih nisu obavezno bila identična njihovim. Drugi put opet, učitelj namjerno daje mogućnosti da djeca porede jedan skup radnji ili interpretacija sa drugim ili koristi prilike tokom izvještavanja da djecu podstakne da porede iskustva ili odgovore.

C.8 Evaluacija: Koliko su izvodjenja ili interpretacije bile realistične, vjerodostojne ili odgovarajuće? Realizam, vjerodostojnost i podesnost su različiti kriteriji na osnovu kojih se

od djece može zatražiti da prosude ono što doživljavaju u aktivnostima neformalne drame. Ovo se često koristi tokom izvještavanja o kompleksnijim aktivnostima, iako čak i mlađa djeca mogu početi da se bave ovakvim načinom razmišljanja tokom dijela njihovog rada na kretanju, pričanju priče, horskom čitanju i dramatisaciji priče.

Rezultati učenja koje smo upravo opisali su uopšteni; oni nisu povezani sa nekom određenom predmetnom materijom ili nastavnim planom. U našim diskusijama o svakoj vježbi, identifikovaćemo specifičnije rezultate i kako oni mogu biti povezani sa specifičnim ciljevima u nastavnom planu.

II. Kojim svrhama nastavnog plana služi upotreba aktivnosti neformalne drame kao dio nastavnog procesa.?

U neformalnoj drami, kao što smo ukazali, zadatak učitelja je da nađe načine ne samo da djeci pruži nezavisna dramska iskustva, već isto tako da inkorporise rad na drami kao način učenja sadržaja, vještina i stavova koji su već identifikovani kao važni u nastavnom planu. Dramska iskustva se vide kao sredstva da se potpomogne učenje u razredu, ne neophodno kao svrhe sebi samima. U tom kontekstu, identifikovati ćemo deset svrha za direktno inkorporiranje drame kao dio nastavnog rada na predmetnim oblastima. Četiri svrhe se odnose na angazovanje djece u iskustvima učenja i dijagnosticiranje njihovog znanja i sposobnosti. Šest svrha se odnosi na nastavni proces i procjenjivanje učenja djece.

A. Svrhe angazovanja i dijagnosticiranja

Ove svrhe se odnose na upotrebu aktivnosti neformalne drame kao načina predstavljanja lekcije ili motivisanja djece. Ovo se isto tako zove izgrađivanje anticipatornog seta za nastavu.

1. Stimulisati kod djece razmišljanje o onome što će učiti -- tj., o nekom mjestu, vremenskom periodu, vrsti lika, istorijskoj figuri, događaju, osjećanju ili problemu. Aktiviranje prijašnjeg znanja djece je važno u pripremanju djece za rad sa novim informacijama i iskustvima i za njihovo shvatanje.

2. Ostvariti da dijete “investira” u lekciju. Kada su djeca uspostavila vezu između njihovog prijašnjeg znanja i iskustva i onoga što treba da nauče, i narocito kada su bila u stanju da podijele sa drugima u razredu barem dio njihovog znanja i iskustva, ona su direktno “doprinijela” lekciji; već postoji nešto njihovo što je dio lekcije i to stvara jaču motivaciju za učestvovanjem i učenjem.

3. Razviti “medjusobno podijeljeno” iskustvo ili kontekst kao referencijalnu tačku za čitanje, pisanje i diskusiju. Gledanje ili slušanje o iskustvima drugih djeci pomaže da prošire njihova razumijevanja pojmova, radnji, interpretacija i osjećanja i pruža svojoj djeci u razredu zajednički referencijalni okvir koji će unijeti u lekciju, referencijalni okvir koji je i zajednički, a i siri od onoga to je svaki pojedinac mogao ranije donijeti.

4. Omogućiti učitelju uvid u znanja i prijašnja iskustva djece o predmetnoj materiji glavne lekcije. Djeciji postupci i reakcije tokom aktivnosti neformalne drame, koje se koriste da bi se djeca angazovala u radu na predmetu lekcije, informisu učitelja o onome što djeca već znaju, koja slična iskustva su mogla imati i kakve stavove imaju prema onome što će učiti. Ovo, za uzvrat, učitelju pruža bitne informacije kako da prilagodi i preradi lekcije tako da odgovaraju potrebama djece.

B. Svrhe primjene i procjene

Tokom lekcija, aktivnosti neformalne drame pružaju djeci mnogo alternativa kako da se upoznaju sa i odgovore na predmetnu materiju lekcije. Aktivnosti se bave pitanjima razrednog okruženja kao i mogućnostima za učenje.

5. Pomoci djeci da usidre apstraktne pojmove u "stvarna" iskustva. Aktivnosti neformalne drame stvaraju vlastita "stvarna" iskustva za djecu u razredu. Neposrednost i konkretnost ovih iskustava pomazu djeci da usredsrede svoju pažnju i obezbjeđuju lakšu početnu taktiku sa koje se izgrađuje razumijevanje.

6. Utvrditi znanje, pojmove i vještine o kojima se uči u lekciji. Direktna iskustva u aktivnostima neformalne drame daju djeci niz primjera koji im pomazu da izgrade detaljnije i potpunije razumijevanje onoga što uče.

7. Izgrađivati svjesnost djece o sličnostima iskustava među pojedincima i grupama. Posmatranje drugih i dijeljenje ideja, iskustava i interpretacija sa drugima pomaze izgrađivanju atmosfere zajedništva u razredu koja je važna za učenje, ono o čemu smo juče razgovarali kao o "zajednici onih koji uče" u razredu. Time se djeci pomaze da se osjećaju prijatno u razredu i podršku njihova nastojanja da istražuju i razmišljaju.

8. Potpomoci alternativne interpretacije međusobno podjeljenih iskustava. Isto kao što je za djecu važno da vide i shvate ono što dijele sa drugima, isto tako je važno da uvide važnost razlika u tome kako misle i koji zaključci i interpretacije su razumne i odgovarajuće.

9. Vježbati autentične upotrebe jezika za smislenu komunikaciju. Britanac John Dixon je prije nekih 30 godina rekao da "se jezik uči kroz upotrebu, a ne kroz mehaničko vježbanje". Podaci o razrednoj aktivnosti iz američkih škola pokazuju alarmantni nedostatak prilika za djecu da učestvuju u prosirenom, smislenom diskursu u razredu. Suviše često ono malo razgovora i objašnjavanja koje rade podrazumijeva kratke odgovore na učiteljeva direktna pitanja. Aktivnosti neformalne drame (uključujući i izvodenje i izvještavanje) daju djeci široke mogućnosti za upotrebu jezika u prave komunikacione svrhe, iskustva konzistentna sa pozivom za socijalnu interakciju kao generativni kontekst za vladanje jezikom (John-Steiner, et.al., 1994) i sociokulturološko vidjenje razvoja jezika i pismenosti izgrađeno na radu L. Vygotsky-og (1962, 1978).

10. Omogućiti učitelju da procijeni dječije razumijevanje. Suviše često je konačna ili zbirna evaluacija bila ograničena na dječije izvodenje pismenih zadataka. Kao što je Lynn Richards-ovo istraživanje o upotrebi aktivnosti neformalne drame u drugim razredima osnovne škole pokazalo, aktivnosti također pružaju učitelju alternativni izvor informacija o tome šta djeca znaju, a šta ne.

Mi ne sugerisemo da 10 svrha koje smo upravo spomenuli iscrpljuju sve nastavne svrhe aktivnosti neformalne drame. Osjećamo, međutim, da ovaj kratak pregled uopštenih rezultata učenja i svrha koje govore u prilog upotrebe neformalne drame u nastavnom planu vama pruža korisnu perspektivu za razmatranje vježbi koje ćemo nastaviti raditi tokom sljedeća dva dana. Juče smo, prisjetit ćete se, počeli sa vježbom slobodnog zamislanja. Možda se sjećate da smo razgovarali o tome kako se takva vježba može iskoristiti za aktiviranje prijašnjeg znanja djece, stvaranje njihovog doprinosa lekciji, razvijanje izvora međusobno podijeljenog znanja na osnovu kojeg se rade druge vježbe i omogućavanje da učitelj shvati dubinu dječijeg znanja i svjesnosti. Danas isto tako možete nekoliko trenutaka razmisliti o tome kako učitelj može, na kraju nastave, iskoristiti slične vježbe da procijeni šta su djeca naučila.

(MOLIMO VAS DA POSVETITE NEKOLIKO TRENUTAKA PRAVLJENJU BILJEZAKA O TOME KAKO MOZETE ISKORISTITI VJEZBU SLOBODNOG ZAMISLJANJA ILI JEDNU OD VRSTA VJEZBI CULA ILI KRETANJA, KOJE SMO JUCE RADILI, DA BISTE PROCIJENILI UCENJE DJECE.) (Ako se ovo prezentuje usmeno, dajte ucesnicima 5 minuta da naprave biljeske)

*****
*****

Nakon sto su ucesnici zavrшили sa citanjem ili ste vi završili sa usmenom prezentacijom informacija iz ovog dijela, upitajte:

**NA KOJE IDEJE STE NADOSLI O NACINIMA UPOTREBE VJEZBI SLOBODNOG ZAMISLJANJA U SVRHU PROCJENE UCENJA DJECE?
(zatražite odgovore od 3-5 ucesnika ako je moguće; pružite podršku i tražite pojasnjenja samo ako ucesnikova ideja jednostavno nije razumljiva)**

Zakljucenje: Ostavimo za sada ovu temu i pocnimo da radimo na i razgovaramo o nekim dodatnim primjerima vjezbi neformalne drame. Dok radimo na novim vjezbama, vraticeмо se na pitanja rezultata ucenja i svrha upotrebe u nastavnom planu.

VJEZBA 3. PRICANJE PRICE

I. OSNOVNE NAPOMENE

Vecina ucitelja primjeti kod djece odusevljenje kada se pricaju ili slusaju price. Ipak, suvise malo ucitelja aktivno koristi pricanje price bilo kao sredstvo izgradjivanja povjerenja, atmosfere saradnje u razredu ili u radu na osnovnim pojmovima i vjestinama iz nastavnog plana. Time sto koriste prednost dječijih urodjenih impulsa i sposobnosti za pricanjem price, ove aktivnosti daju mogucnosti svojoj djeci da dozive uspješna iskustva u razredu. Sama djeca prepoznaju da su ovo aktivnosti koje mogu raditi i uživati u njima. One, takodje, angazuju dječiju mastu i, kao sto smo otkrili u prvim razredima (Raichards, 1996), pomazu im da povezu njihova licna iskustva sa predmetnom materijom koja se radi u razredu. Pored toga, ove aktivnosti pružaju djeci atmosferu podrške u kojoj vježbaju i poboljšavaju njihove sposobnosti upotrebe jezika, vježbaju vještine rasporedjivanja i njihova iskustva obogacuju poredjenjima.

Prva vjezba koju ćemo demonstrirati je vjezba slobodnog zamisljanja. Ceto koristimo ovu vrstu vjezbe na pocetku skolske godine, da bismo djeci pomogli da se osjecaju ugodno jedni sa drugima i u razredu i da bismo stekli uvid u nivoe jezickih vjestina i samopuzdanja kod pojedinacne djece. Ova aktivnost istice upotrebu jezika i pazljivo slusanje drugih. Drugi

primjer je vise struktuiran; osmisljen je da omoguci mladjoj djeci da istrazuju elemente dramskog zapleta u literaturi. Strucnjaci za opismenjavanje danas posvecuju dosta paznje vezama citanje-pisanje i vaznosti koja za ucitelje ima integracija iskustava citanja i pisanja tako da djeca uvide i iskoriste njihove komplementarne odnose. Narocito u radu sa mladjom djecom, za ucitelje je isto tako vazno da integrisu iskustva usmenog govora sa odgovarajucim iskustvima citanja i pisanja.

Predjimo na dva primjera vrsta iskustava usmenog pricanja price koje mozete produktivno koristiti u radu sa djecom u prvim razredima.

II. DEMONSTRACIJA

D. SLOBODNO ZAMISLJANJE: VIDI DODATAK D ZA DETALJNU SKRIPTU SA PRATECIM UPUTSTVIMA I KOMENTAROM ZA OVU VJEZBU.

KRATAK PREGLED VJEZBE

- (1) Podijelite ucesnike u grupe od po 7 ili 8 clanova.
- (2) Zagrijavanje: odredite inicijatora u svakoj grupi i zatražite od njega da se predstavi drugim clanovima grupe i da kaze svoju omiljenu boju. Drugi clanovi grupe se takodje predstave.
- (3) Aktivnost: Od inicijatora u svakoj grupi se trazi da pocne sa pricanjem price. U intervalima od 30 sekundi, vodja kaze "Sljedeci" i osoba koja prica proziva drugu osobu u grupi da nastavi pricu. Ovo se nastavlja sve dok vodja ne najavi da osoba koja je zadnja prozvana treba da završi pricu.
- (4) Izvjestavanje: Vodja trazi od inicijatora u svakoj grupi da ukratko isprica pricu svoje grupe drugim grupama. Vodja trazi od ucesnika da identifikuju vrstu raspleta u svakoj od prica.

III. DESKRIPTIVNA ANALIZA

Vodja pocinje ovu vjezbu tako sto ucesnike podijeli u grupe od po sedam ili osam clanova. Taj broj je dovoljno veliki za zadatak pamcenja imena (ako se neki ne poznaju medjusobno) i da se pricanje price u nastavcima ucini teskim, ali ne nemogucim. U radu sa mladjom djecom koja ne poznaju jedna druge i koja imaju ograniceno ili nikakvo iskustvo u radu u maloj grupi, pocetne grupe od po pet ili set clanova bi bile odgovarajuće. Kada su ucesnici podijeljeni u grupe, vodja trazi da se jedna osoba u svakoj grupi odredi kao "starter" u vjezbi i onda od njih trazi da podignu ruke. Ovaj posljednji korak daje vodji neposrednu informaciju o tome da su sve grupe identifikovale jednog startera i da znaju ko je starter. Ako bilo koja grupa treba pomoc u identifikovanju startera, vodja treba da im pomogne prije pocetka aktivnosti, prije nego da to uradi dok je aktivnost u toku i tako je prekida.

Uvod ili zagrijavanje za ovu aktivnost je slicno zagrijavanju u vjezbi slobodnog zamisljanja koju smo radili juce, po tome sto su ucesnici ukljuceni u aktivnost koja daje pregled onoga sto ce se od njih traziti da urade u glavnoj vjezbi. U ovom slucaju, daju se uputstva ucesnicima svake grupe, pocinjući sa starterom, da se predstave, kazu gdje predaju i koja je njihova omiljena boja. Poznavanje barem necega u vezi ljudi sa kojima radite doprinosi atmosferi podrške i mi smo u ovom slucaju smatrali da ce medjusobno podijeljene informacije poceti da uspostavljaju prisnost na relativno nezastrasujuci nacin. Zakljucili smo da poznavanje necega "licnog" u vezi drugih u grupi, cak iako je to neki bezazlena informacija

kao što je omiljena boja, pomaze u uspostavljanju jaceg osjecanja pripadnosti i umanjuje pocetnu nelagodnost. Sasvim je proizvoljno da li ce se clanovi grupa predstaviti iduci u pravcu kazaljke na satu; u tome nema nista posebno. S druge strane, kada radimo sa mladjom djecom, za nas je to brz nacin da vidimo da li djeca znaju i shvataju taj koncept.

Zatim smo se okrenuli ka uputstvima za zadatak. Sjetite se kako smo pokusali da postepeno dajemo ova uputstva da bi se mogla lakse pratiti. Uputstva smo davali slojevito tako da su se radnje mogle izvoditi po redu i upotrebljavali smo markere kao sto su "Prvo" i "Zatim" da bismo naglasili taj poredak. Ovdje je sustina u tome da svaki starter ima na umu ideju za pricu, a naglasili smo da ta ideja moze biti neka koju vec znaju ili neka koju su izmislili. To starteru daje veliku slobodu djelovanja. Uvidjeli smo da na pocetku djeca pocinju sa necim sto je slicno prici koju znaju, ali se veoma brzo okrenu istrazivanju novih mogucnosti. Obratite takodje paznju na to da smo, nakon sto smo zavrшили sa pocetnim uputstvima za zadatak, osigurali da su, prije no sto smo krenuli sa radom na aktivnosti, svi starteri spremni da pocnu.

Ovoj aktivnosti smo dali oko 25-30 sekundi. To moze izgledati kao kratko vrijeme, ali za sedmogodisnju i osmogodisnju djecu koja su stidljiva i nervozna kada se obracaju drugima, to moze biti veoma dugacak period. Postoji nekoliko prednosti u tome sto vodja kontrolise vrijeme. Prvo, to znaci da ce sve grupe raditi zajedno tokom aktivnosti, cime se izbjegavaju problemi izazvani kada razlicite grupe rade veoma razlicitim tempom, i kada jedna ili vise grupa zavrse dok druge nastavljaju sa radom. Drugo, to ucitelju daje mogucnost da tempo podesi sposobnostima djece, dajuci vise vremena ako izgleda da su djeca u stanju da zadrze koncentraciju, a skracujuci rad ako je koncentracija problem. Trece, to omogucava ucitelju da smanji probleme izazvane kada se pojavi suvise razgovorljivo dijete koje zeli da dominira pricom, kao sto i smanjuje vrijeme tokom kojeg je dijete koje oklijeva u centru paznje.

Kada smo bili sigurni da je svako dijete imalo priliku da da svoj doprinos, rekli smo grupama da sljedeci clan koji je prozvan treba da završi pricu. Ovo ce, naravno, varirati s obzirom na broj djece u svakoj grupi. Nema nista pogresno u tome da se od djeteta koje je prozvano trazi da kaze vise od jednog dijela price kada neke grupe sadrze manji broj djece nego druge.

Kada su grupe završile njihove price, dali smo dodatno uputstvo da starter iz svake grupe ukratko isprica pricu njegove grupe ostalim grupama. Ovaj dodatni zadatak nismo ukljucili na pocetku, kada se ova vjezba radi po prvi put, jer ne zelimo da zbunimo ili zaplasimo startera. Nakon prvog puta, starteri znaju da ce ispricati drugima price njihovih grupa i za to su spremni. Isto tako smo svakoj grupi dali nekoliko momenata da jos jedanput predju pricu. Zakljucili smo da narocito u radu sa mladjom djecom ovaj "pregled" doprinosi da grupe imaju osjecaj "vlasnistva" price i pomaze da se starter osjeća sigurnije u zadatku pricanja price.

Price koje djeca stvaraju kada prvi put rade na ovoj aktivnosti cesto nemaju jasan tok odvijanja i idu u mnogim cudnim i neuobicajenim pravcima. Mnoge su poprilično humoristicne. Slusajuci i reagujuci na te price, mi dijelimo sa djecom taj humor. U izvjestavanjima koja slijede pricu, pokusavamo da skrenemo paznju na neke literarne elemente ili teme koje odgovaraju nasem nastavnom planu. U ovom slucaju, odlucili smo da se usredsredimo na elemenat razrjesenja zapleta. U ovoj fazi, nas cilj je bio da u kontekst uvedemo termin "razrjesenje" za zavrsetak price i da djeci pomognemo da uvide da postoje mnogi razliciti nacini razrjesenja zapleta. To cemo u buducnosti nadogradjivati, kao sto smo uradili kada smo radili vjezbu pricanja struktuirane price.

Kao dio izvjestavanja, iskoristili smo isto tako priliku da ohrabrimo djecu da porede price ili rasplete prica. Ovo bi se u kontekstu izvjestavanja trebalo prirodno pojaviti. Isto tako koristimo priliku da podstaknemo djecu da prave poredjenja izmedju njihovih vlastitih prica i

prica koje su ranije citali ili o njima znaju iz drugih izvora. Takodje, prilikom zakljucenja isticemo veze izmedju njihovog sastavljanja prica i citanja.

IV. PRIMJENE U NASTAVNOM PLANU

Aktivnosti pricanja price daju svojoj djeci mogucnosti da upotrijebe licno znanje i iskustvo i prirodne sposobnosti za pricanje price da bi vježbala upotrebu maste, uvježbavala pazljivo slusanje, ucestvovala u iskustvima medjusobne saradnje u grupi, prosirila sposobnosti usmenog izrazavanja i naucila o i upotrijebila pojmove koji su dio nastavnog plana. Pored toga, aktivnosti tipa pricanja otvorene price isticu doprinos svih ucesnika prici, te su tako sredstvo ohrabivanja djece sa manjim samopouzdanjem ili one koja su nerada da to cine da ucestvuju i iskuse podrsku njihove grupe i razreda u njihovom ucestvovanju. Evo nekih primjera aktivnosti tipa pricanja otvorene price:

(a) Od djece se moze zatraziti da izaberu, ili im se moze dati, neki lik iz price koju je razred vec procitao i da pocnu sa "novom" pricom o tom liku. Time se ne samo ponovo pregleda prethodni materijal, vec se djeci daje mogucnost da spekulisu o dodatnima dogadjajima i iskustvima.

(b) Djeci se moze dati neki "lik" iz price koju ce citati i zatraziti od njih da izgrade pricu koja bi se takvom liku mogla desiti. Time se stice uvid u novi tekst i obezbjedjuje vrijedan izvor poredjenja za price svake grupe i izmedju prica djece i teksta.

(c) Od djece se moze zatraziti da urade istu stvar sa okolnoscju radnje koja im se da bilo iz price ili teksta koju su vec procitali ili ce citati.

(d) Od djece se moze zatraziti da izgrade neku pricu oko poznatih likova koji su stavljeni u nove okolnosti, i tako od njih traziti da spekulisu o tome sta se moze dogoditi kada se uslovi promjene.

(e) Okolnost se u ovim primjerima se moze shvatiti kao nesto sto obuhvata vremenski period i mjesto, tako da vježba moze za djecu biti nacin istrazivanja istorijskih ili kulturnih figura, a ne samo knjizevnih.

(f) Podsticaj za pricu grupe isto tako moze biti tema (npr., saradnja ili usamljenost), ili problem (npr., neko mora da upotrijebi polugu ili posebnu vrstu magneta o kojima su djeca ucila, ili neko nekoga treba da spasi od utapanja), ili neki dogadjaj (npr., neki praznik ili nesto sto se nedavno desilo). Ovi podsticaji se mogu na mnoge nacine povezati sa postojećim nastavnim planom.

(g) Svakom djetetu se moze dati neka rijec koju moraju da upotrijebe u njihovom dijelu price.

(h) Usmene price djece, kad se ispricaju drugima, mogu biti zapisane i pregledane; one, zatim, mogu biti ilustrovane i podijeljene kao "pisani" tekstovi za citanje u razredu ili dijeljenje sa drugim grupama.

*****

(Vodja treba da upita grupu da li ima nekih pitanja; odgovorite na pitanja.)

II. Demonstracija -- Pricanje struktuirane price

U nasem prvom primjeru pricanja slobodne price, postavljeno vam je nekoliko ogranicenja dok ste stvarali price u vasim grupama. Izvodeci ovu aktivnost, djeca uzivaju da stvaraju cesto cudne preokrete koji se pojavljuju u njihovim pricama, i veoma su radoznala da saznaju price drugih grupa. Same price nisu dotjerane ili dovsene u pravom smislu. Medjutim, vježba angazuje djecu u zajednickom literarnom stvaranju i reagovanju i omogucava im da ucestvuju slobodno i bez straha da li su u pravu ili ne. Mi smo uvidjeli da cak i veoma stidljiva

djeca shvataju da mogu svojim dijelom dati doprinos prici i obicno se u ponovo ispricanim pricama pojavljuje osjecaj ponosa i zabavljanja pri radu.

(17) Na ovaj skromni pocetak ucitelj moze dogradjivati mnoga druga uputstva i o tome cemo porazgovarati malo kasnije. Sada zelimo da se pozabavimo drugim primjerom pricanja price, onim koji je nesto struktuiraniji. U ovoj adaptaciji vjezbe izgradjivanja dramskog zapleta koju je osmislila grupa edukatora isticuci estetski razvoj mladje djece, namjera je da djeca pocnu da svjesno manipulisu dogadjajima i slucajevima koji se mogu pojaviti u prici da bi istrazivala rasporedjivanje i otkrila kako isti dogadjaji mogu biti rasporedjeni na razlicite nacine da bi stvorili razlicite zaplete i dejstva.

Pricanje struktuirane price: Vidi dodatak E za detaljnu skriptu sa pratecim uputstvima i komentarom za ovu vjezbu.

KRATAK PREGLED AKTIVNOSTI

- (1) Podijelite ucesnike u grupe od po 4 ili 5 clanova.
- (2) Pokazite ucesnicima primjerak kartice lika i okolnosti i kartice za nekoliko dogadjaja. Objasnite da dogadjaji mogu biti nesto sto se desava ili sto neko kaze.
- (3) Objasnite zadatak: u svojim malim grupama, ucesnici treba da uzmu kartice u kojima su dati lik, okolnost radnje i dogadjaji i da ih upotrijebe u stvaranju price.
- (4) Izvjestavanje: zatražite od jedne osobe u svakoj grupi da ukratko izlozi pricu njene grupe drugim grupama. U svakoj prici razmotrite likove, okolnosti, niz dogadjaja i vrstu raspleta.

III. DESKRIPTIVNA ANALIZA

Drugu vjezbu, vjezbu pricanja struktuirane price, smo zapoceli tako sto smo se ponovo pobrinuli za pitanja rukovodjenja grupom prije no sto smo poceli sa samim zadatkom. Ovaj put ste radili u manjim grupama od po cetiri ili pet ucesnika, jer vjezba zahtijeva da grupa zajedno radi na pripremanju price. Pricanje jednih sa drugima i odlucivanje zahtijevaju interakciju. Grupe od po dva ili tri clana cesto ne obezbjedjuju dovoljno razlicitih glasova u saradnji, dok grupe sa vise od pet clanova daju skoro suvise glasova. Takodje obratite paznju da je mijenjanje velicine isto tako znacilo da smo mogli mijenjati clanove grupe, jos jednom imajući na umu nasu zelju da izgradjujemo osjecaj udobnosti u radu sa razlicitim ljudima. Ovoga puta smo podstakli brzo predstavljanje da bismo bili sigurni da ljudi barem znaju imena drugih u grupi.

Nakon sto smo oformili grupe, poceli smo sa uputstvima za izvodjenje zadatka. Jos jedanput, ova uputstva smo rasporedili slojevito tako da biste vi (i djeca) mogli da naucite i uradite jedan dio prije no sto ste nastavili sa drugim. Poceli smo sa karticama sa likovima i okolnoscu, dajuci vremena za provjeru da li znate sta podrazumijevamo pod likovima i okolnoscu. U razredu, ako nismo sigurni da li djeca razumiju ove termine, mozemo prosiriti ovaj dio lekcije time sto cemo od djece zatražiti da identifikuju druge "likove" kojih se sjecaju iz prica koje znaju i da identifikuju "okolnost" u kojoj se ovi likovi i njihove price desavaju. Zatim smo se okrenuli karticama sa dogadjajima, dajuci vremena da svi shvate da dogadjaj moze biti nesto sto se desava ili nesto sto je neko rekao.

Zatim smo dali sama uputstva za zadatak. Obratite paznju da smo ponovo upotrijebili jasne markere -- prvo, drugo i trece -- da bismo naglasili razlicite korake u zadatku, a isto tako smo dodali podsjetnik da je potrebno pozabaviti se raspletom price, postupak cija je namjera bila da nadogradi i obnovi nasu paznju za razrjesenja kojima smo se bavili u prijasnjoj vjezbi. Nakon sto smo objasnili zadatak, raspodijelili smo kartice svakoj grupi. To smo uradili nakon sto smo dali uputstva za zadatak da bismo umanjili vjerovatnocu da ce djeca obratiti vise paznje karticama nego uputstvima. Zatim smo grupama dali jasna uputstva o tome koliko vremena ce imati (10 minuta) da ispune zadatak i rezimiraju glavne korake u zadatku.

Dok ste radili na zadatku, mi smo obilazili sve grupe. Kada radimo sa mladjom djecom, koristimo ovu priliku da se uvjerimo da djeca u svakoj grupi razumiju zadatak i da procijenimo u kojoj mjeri je nas projicirani vremenski okvir odgovarajuci. Ako djeca trebaju vise vremena, mozemo ga prosiriti. Isto tako djecu upozorimo da se priblizava vrijeme kada zadatak treba da se zavrshi; u ovom slucaju to smo uradili kada je ostalo jos oko dva minuta. Tada, isto tako, zadatku dodajemo sljedeci korak -- svaka grupa je trebala da izabere jednog clana koji ce ispricati pricu cijeloj grupi. Uspostavili smo relativno kratke vremenske okvire za ove aktivnosti znajuci da, ako je potrebno, oni uvijek mogu biti prosireni i znajuci da je, barem u radu sa nasom djecom, lakse dati vise vremena nego zaustaviti aktivnost time sto cemo djeci dati manje vremena nego sto smo naznacili. Prije no sto pocnemo sa pricanjem prica, provjerimo svaku grupu da bismo bili sigurni da je osoba koja treba da isprica pricu odredjena i da je ta osoba spremna. Ovo je istovremeno i uctivost i dobro rukovodjenje, a, isto tako, doprinosi izgradjivanju atmosfere podrcke i povjerenja u razredu.

Izvjestavanje slijedi nakon price svake grupe i elemenata zapleta koji su bili istaknuti u uputstvima za zadatak. U ovom slucaju, sa likova samo presli na okolnosti, na dogadjaje i, konacno, na rasplet. Od slusalaca se trazi da identifikuju ove elemente, a u radu sa djecom cemo iskoristiti prilike koje se ovdje pojavljuju da podstaknemo ili zatrazimo poredjenja. Ali, ovoga puta ne pokusavamo da idemo u dubinu, jer uvidjamo da su druge grupe nestrpljive da ispricaju svoje price. Nakon sto su slusaoci identifikovali ove elemente zapleta u ispricanoj prici, od svake grupe smo zatrazili da sa drugima podijele likove, okolnosti i dogadjaje, a zatim da ih razrade ako to zele. Zakljucenje je posluzilo da se rezimiraju glavni elementi strukture zapleta koji su identifikovani u razlicitim pricama i da se izgradi most za prosli i buduci rad na pricama.

IV. PRIMJENE U NASTAVNOM PLANU

Za razliku od aktivnosti pricanja slobodne price, aktivnosti tipa pricanja struktuirane price isticu saradnju u maloj grupi i predstavljaju sredstvo kojim se mladjoj djeci pomaze da uce da zajedno rade i saradjuju u rjesavanju problema. One su veoma prilagodljive uslovima u razredu. Kada osnovni zadatak vjezbe postane djeci poznat, ove aktivnosti se mogu uraditi za relativno kratko vrijeme zbog njihovih vlastitih sustinskih koristi ili kao podrcka drugih ciljeva nastavnog plana. Male grupe mogu raditi na razvijanju njihovih prica na osnovu njihovih vlastitih sugestija, dok ucitelj radi sa drugim grupama na drugim zadacima. Isto tako, planiranje price ukljucivanjem elementa dramskog zapleta priprema djecu za rad na dramatizaciji koji slijedi. Potreban je samo mali korak da se sa poznatog iskustva stvaranja i pricanja prica razredu dodje do pripremanja i izvodjenja ideja pred razredom. Evo nekih primjera upotrebe ovih aktivnosti u sirem kontekstu nastavnog plana.

(a) Likovi, okolnosti i dogadjaji mogu biti izabrani iz prica ili drugih tekstova koje su djeca vec procitala, tako da vjezba postaje dodatni pregled tih tekstova ili sredstvo koje omogucava ucitelju da procijeni koliko su djeca shvatila ono sto su procitala.

(b) Likovi, okolnosti i događaji mogu biti izabrani iz priča koje će djeca citati, tako da vježba daje pregled ideja u novom tekstu i također poredjenja između njihovih vlastitih i “stvarnih” priča.

(c) Zadatak se može učiniti manje ili više komplikovanim tako što se dodaje ili oduzima broj događaja koji treba da se upotrijebe, što će likovi biti manje ili više povezani ili što će okolnosti biti manje ili više poznate.

(d) Mogu se uvesti dodatni elementi dramskog zapleta tako što će u događaje inkorporirati kartice za konflikt ili dilemu. Na primjer, kartica kao “neko mora nešto da nosi” dodaje vrstu problema, dok kartica kao “Neko želi nešto da uradi, ali drugi lik ne želi to da uradi” dodaje dilemu ili momenat diskusije. Ovim se strukturi zapleta daje kompleksnost i prilika da se istraže razlike u zapletu kada se ovi elementi pojavljuju na različitim mjestima u priči. Kako je, na primjer, priča drugacija ako se dilema pojavi i razriješi ranije u zapletu nego kada se pojavi i razriješi kasnije?

(e) Likovi, okolnosti i/ili događaji mogu biti izabrani sa ciljem da se obradi predmetna materija časova iz istorije ili prirodnih nauka ili da bi se bavilo određenim temama, problemima, događajima ili čak vokabularom, kao što smo spomenuli u pricanju slobodne priče.

(f) Postoje sugestije djeluju kao elementi u gramatici priče, ove pripremljene priče se lako mogu zapisati, izvesti i/ili ilustrovati. Iskustva u stvaranju ovih priča na osnovu skupa prijedloga djecu posebno pripremaju za izvođenje njihovih zapleta kao dio procesa dijeljenja.

Zaključnje: (nakon što su uesnici procitali ili saslušali prezentaciju o primjenama u nastavnom planu).

(male grupe, već оформljene za vježbu pricanja strukturane priče, treba da se sastanu da bi uesnici u toku 7-8 minuta promislili o načinima na koje mogu prilagoditi ili upotrijebiti aktivnosti pricanja priče u njihovim razredima da bi se pozabavili ciljevima nastavnog plana.) [dajte grupama vremena]

(Zatražite od uesnika da sa cijelom grupom podijele neke od njihovih primjera. Zatražite dalje pojašnjenje, ako je potrebno, tako da cijela grupa stekne ideju o različitosti primjena. Dozvolite postavljanje pitanja o vježbi i njenoj primjeni također.) [dajte 10-12 minuta]

V. PITANJA RUKOVODJENJA

KONTROLA ZNAKOM: Jedno od stalnih pitanja koja nam postavljaju američki učitelji koji počinju da razmišljaju o upotrebi neformalne drame u njihovim razredima je pitanje kako držati razred pod kontrolom. Obično se u ovim vježbama odvija dosta aktivnosti i razred ne samo da će izgledati haotičniji sa djecom koja se okolo kreću, već isto tako i bučniji od onoga što se tradicionalno očekuje od razreda da bude. Napokon, većina aktivnosti zahtijeva od djece da budu fizički aktivna i u mnogim se, kao na primjer u aktivnostima pricanja priče, od djece traži da pričaju jedni sa drugima u grupama. Kako učitelj, s obzirom na ovakvu vrstu aktivnosti, brzo i efikasno ponovo privlači djeciju pažnju na sebe da bi dao nova uputstva ili da bi signalizirao zaključnje jednog dijela vježbe?

UPITAJTE: Kako možemo ponovo zaokupiti vašu pažnju tokom ovih vježbi pricanja priče? [Vidite da li je iko od uesnika postao svjestan naše upotrebe riječi **NARODE!** svaki put kada smo željeli da ponovo zaokupimo njihovu pažnju. Odlično je ako grupa da potvrđan odgovor. A ako ne, zamolite ih da se prisjete načina na koji ste upotrijebili riječ **NARODE!** za ovu svrhu] Objasnite: Mi upotrebljavamo termin **NARODE!** jer često radimo sa odraslima, te je to neutralan izraz sa kojim se mi i većina naših uesnika osjećamo udobno. Kazemo ga glasnim, autoritativnim glasom koji treba da

bude potpuno razlicit od naseg normalnog glasa kojim dajemo informacije. Zelimo da ovo jasno definisemo kao kontrolu znakom -- sredstvo kroz koje ucesnici shvataju da moraju prestati sa onim sto rade i punu paznju posvetiti ucitelju ili vodji. Mi znamo mnoge ucitelje koji koriste mnoge, razlicite vrste kontrole znakom -- neki upale i ugase svjetla, neki koriste zvono ili zvucni signal, neki, opet, pistoljku, a neki ce pljesnuti rukama na osobit nacin. Sta god da je, signal treba da bude karakteristican -- da se ne upotrebljava za druge svrhe -- i treba da bude prepoznatljiv -- dovoljno razlicit da svako moze da ga prepozna. Djeca sama brzo prepoznaju da je to kontrola signalom i shvataju zasto je to vazno.

MARKERI: Kao i u ranijim vjezbama, vodili smo racuna o pazljivom naznacavanju pocetnih i završnih tacaka vjezbi. Kao sto ste vidjeli u vjezbi pricanja slobodne price, markeri isto tako treba da budu jasni kada se ucesnicima signalizira da treba da promjene uloge ili radnju. Odgovarajuca upotreba markera pomaze da se aktivnosti glatko odvijaju, sto je od koristi i za ucitelja i za djecu.

UPUTSTVA: Kako vjezbe postaju komplikovanije, sve vise je vazno da ucitelj isplanira i rasporedi uputstva na nacine koji djeci pomazu da shvate i urade njihove zadatke. Ovo je problem s kojim se cesto susrecemo na pocetku rada ucitelja koji pokusavaju da upotrebljavaju aktivnosti neformalne drame ili, uopsteno, lekcije bazirane na aktivnostima. Oni shvataju zadatke kao cjelinu i naginju ka tome da ih djeci zadaju na isti nacin. Mi obicno odvajamo uputstva za rukovodjenje od uputstava za zadatak, dajuci prvo uputstva za rukovodjenje. To nam omogucava da se unaprijed pobrinemo za prerasporedjivanja i dobijanje potrebnog materijala tako da se djeca prilikom davanja uputstava za zadatak mogu na njih eksplicitno usredsrediti. Na primjer, podijelili smo vas i smjestili u grupe prije no sto smo poceli sa bilo kojim uputstvima za zadatak. Isto tako pokusavamo da rasporedimo uputstva za zadatak tako da se prezentuju redom kojim ce se izvoditi i, gdje je to moguće, da se daju slojevito, tako da se uputstva koja nisu potrebna za izvršenje prvog dijela zadatka ne daju prije no sto su potrebna. Na primjer, inicijatorima u vjezbi pricanja slobodne price nismo rekli o tome da moraju prepričati njihove price cijeloj grupi sve dok nisu završili price; ili, u vjezbi pricanja strukturirane price, maloj grupi nismo rekli da izabere jednu osobu koja ce razredu ispričati pricu koju je ona sastavila sve dok nije bila blizu završetka price. Ovaj proces pomaze da se uputstava za zadatak odrzavaju sto jednostavnijim i omogucava djeci da se bez ometanja skoncentrisu na dijelove zadatka u razumnoj i odgovarajucoj mjeri.

IZVJESTAVANJA: Kao sto smo napomenuli u nasem uvodu u neformalnu dramu, faza izvjestavanja je najvaznija u pomaganju djeci da dodju do znacenje iz njihovih iskustava. Cesto nas pitaju kako ucitelj unaprijed zna cime se u izvjestavanju treba pozabaviti.

(a) Izvjestavanja se obicno trebaju direktno odnositi na uputstva za zadatak. Ako od djece trazite da, dok planiraju pricu, razmisle o likovima, okolnostima, dogadjajima i razrjesenju, onda se vase izvjestavanje treba pozabaviti percepcijama slusalaca i njihovim razumijevanjem ovih elemenata. Ako vasa uputstva za zadatak traze od djece da se skoncentrisu na izvodjenju postupaka odredjenih likova ili zivotinja, kao sto smo radili u vjezbama hodanja, onda izvjestavanje treba da bude fokusirano na posmatraceve precepcije ovih pokreta i na to sta oni znace.

(b) Izvjestavanje obicno treba da prati niz predstavljen u zadatku. Time se stvara osjecaj jedinstva i koherentnosti u lekciji, da u zadatku, kao i u izvjestavanju, postoje red i razlog. U samom procesu, to takodje omogucava ucitelju da kontrolise situaciju tako sto izvodjenje cini "heuristikom" koja u svim grupama moze biti upotrebljena pouzdano i konzistentno. To pomaze ucitelju da ne zaboravi stvari iduci od jedne do druge grupe i daje dobru osnovu za pravljenje poredjenja.

(c) Mnogi učitelji koji počinju da rade sa neformalnom dramom imaju tendenciju da posvećuju suviše pažnje izvještavanju; u stvari, to se desava i iskusnim učiteljima. Mi smo uvidjeli da je često teško obuzdati prirodne "učiteljske" nagone da se iz aktivnosti izvuče što je moguće više. Mi razumijemo taj impuls, ali želimo da vas podstaknemo da zadržite umjerena očekivanja u vezi ovih izvještavanja. Ona moraju biti dovoljno duga da omoguće djeci koja žele da podijele iskustva sa drugima da to urade, ali ne toliko dugo da zadatak iscrpi svu energiju i impuls iz onoga što je bilo urađeno. Ovo je naročito istinito tokom izvještavanja koja se pojavljuju nakon određenih djelova u dužoj aktivnosti. Tome što se dozvoljava da ova izvještavanja suviše dugo traju se iscrpljuje stvorena kreativna energija i otežava prelaz na sljedeće dijelove. Ovo je sve stvar procjene, ali mi smatramo da je bolje pogriješiti tako što će se manje raditi na izvještavanju, nego obratno, barem u ranim fazama.

(d) Kada i kako često učitelj treba da radi izvještavanje? Ovo je također stvar procjene. Ako uzmete u obzir vježbu koju ste već uradili, primjetićete da smo mi to često radili. Više volimo tako da radimo, jer uvidjamo da djeca suviše gube ako radimo duža izvještavanja nakon cijelog niza aktivnosti. Za djecu je teško da se sjete šta su vidjela ili osjetila ili čula ili interpretirala iz tri ili četiri dijela unazad i često nasumice biraju iz različitih dijelova. To otežava da se izvještavanje zadrži u središtu i često vodi ka konfuziji i nesigurnosti oko onoga šta je postignuto. Ipak, kao što ste vidjeli, nije obavezno da se izvještavanje radi nakon svakog događaja ili dijela, naročito ako postoje dva ili tri iskustva koja se jasno odnose na istu stvar -- kao kad smo ispitivali nakon različitih primjera za vježbanje čula tokom jučerasnje aktivnosti. Stoga je ovo ponovo stvar procjene, a poznavanje svrhe i uzimanje u obzir onoga što mogu biti razumna ograničenja memorisanja i pažnje su korisni vodici u stvaranju tih procjena.

*****

SADA, DA LI IMATE NEKA PITANJA O VJEZBAMA KOJE SMO RADILI ILI PITANJIMA RUKOVODJENJA KOJE SMO UPRAVO IZNIJELI? [PRIHVATITE ODGOVORE OD UČESNIKA; ODGOVORITE KADA JE POTREBNO]

KRAJ RADNOG DIJELA

Vježba 4: Simon kaze varijacija

I. OSNOVNE NAPOMENE

(1) Omiljena igra djece u prvim razredima je vježba koncentracije koju americka djeca zovu "Simon kaze." U ovoj igri, vodja (dijete ili odrasla osoba) uvodi uputstva za grupu djece koja ucestvuju sa frazom -- "Simon kaze..." Ako uputstva nisu uvedena ovom frazom, djeca ne treba da ih izvrse. Tako da ako vodja u ovoj igri kaze, "SIMON KAZE USTANITE!", svi treba da ustanete sto je brze moguće. Sa duge strane, ako ja, kao vodja u igri, kazem, "SVI PODIGNITE LIJEVU RUKU!", vi to ne treba da uradite. Ako ipak podignete lijevu ruku, onda ispadate iz igre. Cilj vodje je da navede sve ucesnike da "propuste" i tako ispadnu iz igre sto je prije moguće. Cilj ucesnika je da u igri ostanu sto je moguće duze. Probajmo veoma kratak primjer vježbe [**provjerite da li je ova igra poznata ucesnicima ili postoji neka lokalna varijanta koju svako zna; ako postoji, onda se izvodenje ovog kratkog primjera moze izostaviti**].

II. DEMONSTRACIJA

SIMON KAZE VARIJACIJA: VIDI DODATAK F ZA DETALJNU SKRIPTU SA PRATECIM UPUTSTVIMA I KOMENTAROM ZA OVU VJEZBU

KRATAK PREGLED AKTIVNOSTI

- (1) Zagrijavajte se igrajući Simon kaze nekoliko minuta tako sto cete pruzati ruke i okretati se lijevo - desno.
- (2) Uvedite listu od sest rijeci.
- (3) Objasnite Simon kaze varijaciju: Izvedite radnju ako je ono sto kazem tacno za odredjenu rijec; u suprotnom slucaju nemojte se micati. Cilj je da se pazljivo slusa i na odgovarajuci nacin reaguje na uputstva.
- (4) Uradite izvjestavanje: Zatražite od djece da podijele sa drugima neke od stvari koje su uradili reagujuci na vasa uputstva i upitajte ih kako su se te stvari odnosile na zadate rijeci.

III. DESKRIPTIVNA ANALIZA

U ovom primjeru Simon kaze varijacije, slijedili smo nasu osnovnu koncepciju pocetka sa zagrijavanjem -- izvodenjem Simon kaze igre -- prije no sto smo poceli aktivnost. Nakon aktivnosti, slijedili su izvjestavanje i zakljucenje.

Aktivnost Simon kaze varijacije je posebno osmisljena da bi se ucesnici postepeno angazovali u tjelesnim/glasovnim kretnjama. Prvi odgovor je poznat samo svakom djetetu --

“mislite o necem bijelom i crnom.” Drugi odgovor je vise otvoren, ali je razmijenjen samo izmedju svakog djeteta i vodje -- “namigni mi.” Treci odgovor trazi od svakog djeteta samo da razmisli o “pravljenu rogova” (ako dijete pogresno shvata uputstva ili ne zna sta je los). Cetvrti odgovor trazi od djece da pocnu pokretati svoja tijela da bi “rukama dali oblik kandze.” Peti odgovor cini neophodnim kretanje cijelog tijela da bi “ustali.” Zadnji odgovor omogucava djeci da koriste glasove ili da izaberu pokrete “papagaja”.

Ova vježba se radi umjerenim tempom; on treba da bude udoban, ali da se ide dalje. Vodja uglavnom upotrebljava “uciteljski” glas, iako je korisno prebaciti se na razigrani ton i nacin rada tokom same igre i upotrijebiti “Ja sam zainteresovan za ono sto imate da kazete” glas tokom izvjestavanja.

Obratite paznju na to kako je vodja izgovarao i trazio od djece da izgovaraju rijeci dok je pokazivao na njih prije pocetka aktivnosti. Namjera je da se osigura da svaki ucenik zna kako se rijec pise i da je moze izgovoriti. Ako je potrebno, vodja moze zatraziti od djece da napisu svaku od rijeci nakon sto ih izgovore.

Vazno je zastati nakon svakog uputstva da bi djeci dali dovoljno vremena da razmisle i odgovore. Obicno je 10-15 sekundi sasvim dovoljno. Nemojte davati suvise vremena, jer je to za djecu dodatni napor u odrzavanju koncentracije. Tokom pauze, vodja treba pazljivo da posmatra djecu da bi vidio da li “misle” i rade. “Razmisljanja” djece u ovim kontekstima su obicno veoma vidna. Ako vi kao vodje vidite zbunjenost ili nesigurnost, ponovite jedanput uputstva. Medjutim, ovaj put nemojte “ispravljati” bilo koje “neispravne” odgovore; jednostavno napravite mentalnu zabiljesku o njima.

Tokom izvjestavanja, tri ili cetiri odgovora su obicno dovoljna da vam daju ideju o dječijem razumijevanju. Budite spremni da ukratko ispitajte bilo koji odgovor koji izgleda cudan ili nije nesto sto se jasno odnosi na uputstva. Ovo je isto tako dobar trenutak da se istraze karakteristike odredjene zivotinje, ako vidite da mnogi ucenici nisu sigurni koja je to zivotinja ili kako izgleda. Obratite paznju da je ovo isto tako u zakljucenju obradjeno sa gledista djece.

Prvi dio zakljucenja ima namjeru da sustinu lekcije ponovo vrati u srediste -- ucenje pisanja i znacenja rijeci. Ovaj put djeca, prateci listu, moraju pokazati da su prepoznala svaku rijec i da je mogu izgovoriti. Drugi dio zakljucenja djecu uvodi u reflektivni proces time sto im se postavljaju pitanja o rijecima i uputstvima. Ako djeca pokazuju zbunjenost oko karakteristika odredjene zivotinje, onda vodja moze iskoristiti priliku da elaborira te karakteristike (npr., kroz grupno nadolazenje do ideja). Ako djeca pokazuju zbunjenost oko uputstava, onda vodja zna da ce mozda u buduce biti potrebna dodatna iskustva tipa “Simon kaze” ili jednostavnija uputstva. Zbunjenost oko uputstava ne znaci da se treba odustati od aktivnosti, vec da vodja mozda za sada treba da obezbijedi manje komplikovana uputstva.

IV. PRIMJENE U NASTAVNOM PLANU

Nasa demonstracija je istakla rad na rijecima; izabrali smo te rijeci zato sto su one dio nastavnog plana za drugi razred i zato smo mogli, da smo htjeli, iskoristiti vježbu da dalje izgradjujemo temu zivotinje koju smo predstavili u vježbi slobodnog zamisljanja. Ali, ovo je veoma fleksibilna vježba sa mnogim, razlicitim primjenama u nastavnom planu. Zelimo ponovo da istaknemo prvo neke od uopstjenih vjestina koje su razvijene tokom igre, nezavisno od konteksta nastavnog plana:

- * DJECA IZGRADJUJU I POBOLJSAVAJU VJESTINE KONCENTRISANJA
- * RAZVIJAJU SPOSOBNOSTI DA PAZLJIVO SLUSAJU

- * RAZVIJAJU SPOSOBNOSTI DA SHVATE I SLIJEDE UPUTSTVA, UKLJUCUJICI SVE KOMPLIKOVANIJA UPUTSTVA.
- * IZGRADJUJU SAMOPOUZDANJE U SVOJE SPOSOBNOSTI DA BRZO I MASTOVITO REAGUJU.
- * RAZVIJAJU OSJECANJE PRIPADNOSTI RAZREDU, UKLJUCUJUCI SPOZNAVANJE PO CEMU SU RAZLICITA OD DRUGE DJECE, A PO CEMU SLICNA.

Ovdje su neke dodatne primjene unutar nastavnog plana:

(a) Nakon sto steknu izvjesno iskustvo, djeca mogu biti spremna da sama smisle uputstva za Simon kaze igru. To moze uraditi pojedinac ili mala grupa, pripremajući da se igra izvede sa ostalima u razredu. Ovo dodaje dimenziju kreativne pripreme (i dodatnu vježbu sa pojmovima) za grupu koja priprema uputstva i daje jos jednu mogucnost za izgradjivanje samopouzdanja i osjecaja licnog dostignuca.

(b) U podrucju jezika i vjestina citanja, vježbe se mogu izgradjivati oko identifikacije slova ili glasova kao sto su pocetni i završni konsonanti, sredisnji vokali ili rijeci koje se rimuju. June Cottrel (1987), na primjer, za djecu u prvim razredima sugerira sljedecu adaptaciju za vježbanje zvucnog razlikovanja. Ona tu vježbu zove "Divna pcela zujalica."

- * U OVOJ VJEZBI JA SAM "DIVNA PCELA ZUJALICA." ZELIM DA SVI PAZLJIVO SLUSATE ONO STO GOVORIM.
- * AKO ZADNJA RIJEC U SVAKOM ISKAZU POCINJE SA GLASOM "B", ONDA TREBA DA RADNJU PREDSTAVITE PANTOMIMOM. ZAPAMTITE DA PANTOMIMA ZNACI IZVODJENJE RADNJE BEZ UPOTREBE GLASA.
- * AKO ZADNJA RIJEC U ISKAZU NE POCINJE SA GLASOM "B", ONDA SE NEMOJTE UOPSTE MICATI... OSTANITE U ZAMRZNUTOM POLOZAJU.

* JESTE LI SVI SPREMNI?

* DIVNA PCELA ZUJALICA KAZE...

* JEDITE BANANU.(napravite pauzu od nekoliko sekundi da biste omogucili akciju).
ZAMRZNITE SE.

- * VESLAJTE U NEKOM CAMCU. (pauza) ZAMRZNITE SE
- * NAHRANITE KOZU. (pauza) ZAMRZNITE SE
- * MASITE PALICOM. (pauza) ZAMRZNITE SE
- * PODIGNITE SESIR (U ZNAK POZDRAVA) (pauza) ZAMRZNITE SE
- * POSADITE PASULJ. (pauza) ZAMRZNITE SE
- * NAKLONITE SE. (pauza) ZAMRZNITE SE
- * SVI SE OPUSTITE.

(c) Za casove matematike, " matematički carobnjak" moze uspostaviti nizove uputstava da bi djeci pomogao da razmotre i razviju automatizam sa raznolikoscju tema i procesa. Evo nekih primjera:

- * Ako je 4 plus 2 jednako 6, onda ustanite.
- * Ako je 6 minus 4 jednako 2, onda stojte na jednoj nozi.
- * Ako je 7 vece od 4, onda stanite na obje noge.
- * Ako kvadrat ima cetiri jednake strane, zatresite rukama u zraku.
- * Ako trougao ima tri strane, pljesnite rukama tri puta.
- * Ako krug ima ugao, sjednite na svoja mjesta.

(d) Za casove izucavanja drustva, kada se obradjuju strane svijeta i geografija (lokalna, regionalna, kontinentalna, ili neka druga), ucitelj moze postati Donna direktor. Na primjer, ucitelj (kao Donna direktor) moze poceti sa nekim konkretnim primjerima unutar razreda. Objasnite djeci da ce postati ljudski kompasi! (Mozda cete zeljeti da na raspolaganju imate veliki kompas za onu djecu koja ga nikad nisu vidjela ili mozete pogledati kompas u jednom od udzbenika.) Zatražite od djece da stanu u svoj licni prostor. Zatim treba da ispruze jednu ruku i upere prst kao iglu na kompasu. Recite nesto slicno kao:

- * AKO SU PROZORI NA SJEVERNOM ZIDU, UPERITE PRST PREMA NJIMA.
- * AKO, KADA IZLAZITE KROZ VRATA, IDETE PREMA JUGU, UPERITE PRST PREMA VRATIMA!
- * AKO JE ZASTAVA NA ZAPADNOM ZIDU, USMJERITE VASU ZAMISLJENU IGLU KOMPASA PREMA TAMO!
- * AKO JE TABLA NA ISTOCNOM ZIDU, POKAZITE JE!
- * DONNA DIREKTOR KAZE, "NEKA VAS KOMPAS POKAZE NESTO STO JE JUZNO OD VAS!"
- * DONNA DIREKTOR KAZE, "NEKA VAS KOMPAS POKAZE OSOBU KOJA JE ISTOCNO OD VAS!"
- * AKO JA STOJIM ZAPADNO OD VAS, SJEDNITE.

Ako je vecina djece bila u stanju da spremno identifikuje cetiri glavne strane svijeta, mozete zeljeti da nastavite sa aktivnoscu dodajuci uputstva kao sto su:

- * POKAZITE UGAO KOJI JE NA JUGOZAPADU SOBE!
- * AKO JE UGAO KOJI JE NA SJEVEROISTOKU IZA VASIH LEDJA, OKRENITE SE I POKAZITE GA!

Sljedeca vježba je apstraktnija i zahtijeva od djece da razmisljaju o prostornim relacijama, tako da, ako su mape ili ilustracije tog podrucja na raspolaganju, djeca treba da ih koriste. Ako su djeca trebala da nauce lokacije određenih mjesta, onda se vježba moze izvesti bez mapa kao nacin da se ponovi materija ili da se procijeni njihovo učenje. Ovdje su neki primjeri uputstava koje se mogu upotrijebiti sa mapom koja pokazuje lokalnu zgradu, mjesta, itd. Mjesto gdje djeca stoje je jasno identifikovano kao i u vježbi sa kompasom.

- * Ako se posta nalazi sjeverno od nas, podignite lijevu ruku.
- * Ako je vatrogasna stanica istocno od nas, podignite desnu ruku.
- * Ako zivite juzno od skole, ustanite.
- * Ako zivite istocno od skole, ustanite.
- * Ako morate da idete u pravcu zapada da biste stigli u skolu, spustite lijevu ruku.
- * Ako je _____ brdo na sjeveru, spustite desnu ruku.
- * Ako morate da idete u pravcu juga da biste od skole stigli do igralista, pljesnite

rukama

tri puta.

Ista vrsta vježbe moze biti razvijena za veca geografska podrucja. Isto tako je uspješna u pregledanju i primjeni drugih pojmova-- npr., podsticajni pojam mogu biti tereni kao sto su poljane, brda, planine, okeani, jezera, rijeke i ostrva ili to moze biti neko sredstvo prevoza kao sto je voz, autobus, bicikl, avion ili konj.

Druge primjene/pitanja u nastavnom planu.

(Ovo se izvodi usmeno nakon sto su ucesnici procitali o primjenama u nastavnom planu ili nakon sto su culi o i iskusili opisane primjene.)

(Recite:) Sada je vazno razmotriti vise personalizirane primjene i posvetiti se bilo kojim uopštenim pitanjima koje ucesnici postavljaju.

* **(Zatražite od ucesnika da u sljedecih pet minuta na njihove papire/sveske brzo zapisu ideje koje imaju o nacinama na koje mogu iskoristiti ovu vrstu vježbe unutar njihove vlastite nastave.)**

* **(dajte ucesnicima pet minuta da ukratko zabiljeze ideje)**

* **(Zatražite od barem 4-5 ucesnika da sa cijelom grupom podijele jednu ili nekoliko ideja na koje su dosli. Alternativa je da ucesnici oforme male grupe od po 4-5 clanova i da svoje ideje podijele unutar grupa.)**

* **Nakon sto se završi sa dijeljenjem drugih primjena u nastavnom planu, upitajte ucesnike da li imaju pitanja u vezi Simon kaze varijacije i njene primjene unutar nastavnog plana. Odgovorite na pitanja direktno ili se obratite cijeloj grupi za komentar i reakciju.)**

V. PITANJA RUKOVODJENJA

Glas i tempo. Kao sto smo primjetili u deskriptivnoj analizi, tempo i glas su ponovo vazni u izvodenju ove vrste vježbe. Smatramo da je izuzetno vazno da tokom vježbe vodja razigranim tonom saopstava uputstva za zadatak. Zamisao je, nakon svega, da djeca uživaju u ovoj aktivnosti kao i da iz nje uče. Isto tako sugerisemo minimiziranje "suparnstva" u ovoj aktivnosti. Nema potrebe da se daju pohvale ili posebna naklonost djeci koja prave najmanje gresaka tokom igre; treba nastojati promovisati atmosferu u kojoj djeca pokušavaju da u igri daju sve od sebe, jer je to korisna igra u kojoj se može i uživati.

Svrha shvatanja. Skicirali smo niz vaznih rezultata ucenja povezanih sa ucestvovanjem u ovakvoj vrsti aktivnosti, ali isto tako zelimo da istaknemo vaznost srodnih nastavnih svrha i njihovo znacenje za vodju. Tokom ove vrste aktivnosti, vodja ima priliku da brzo i vizuelno procijeni sta djeca znaju, a sta ne o pojmovima u nastavnom planu. To znanje može biti iskoristeno za formativnu procjenu -- da se vodji pomogne da uvidi koja djeca možda još uvijek trebaju dodatne informacije, dodatno vrijeme za ucenje, ili dodatno strukturirano vježbanje teme ili vjestine. Na taj nacin, djecije izvodenje tokom aktivnosti pomaze vodji da svjesno i konstruktivno podesi nastavu potrebama djece. Izvodenje djece u ovim vrstama aktivnosti isto tako može biti dio sumarne evaluacije -- alternativnog sredstva procjene da bi se obezbijedio dokaz u kolikoj mjeri su djeca naucila vazne pojmove ili vjestine iz nastavnog plana. Fundamentalna za obje ove svrhe je sposobnost vodje da pazljivo posmatra i da napravi barem mentalne zabiljeske o radu odredjene djece. Smatramo da je za vodju veoma korisno da vodi posebnu knjigu o dramskim aktivnostima u koju će biljeziti podatke, dobijene na osnovu posmatranja, o razredu uopste ili o radu odredjene djece; korisno je praviti te biljeske sto je moguće prije nakon izvodenja aktivnosti.

Organizacija. U dijelu deskriptivne analize smo naveli kako smo rasporedili šest uputstava u nasem primjeru da bismo djecu postepeno pomjerali sa licnih na vise javna izvodenja aktivnosti. Taj prelaz sa jednostavnog ka kompleksnijem, od sigurnog ka manje sigurnom, sa poznatog ka neizvjesnijem, od bliskog ka manje bliskom, odslikava glavni princip ucenja koji stoji iza rasporedjivanja aktivnosti neformalne drame koje se rade sa djecom. Vodja isto tako treba da ima na umu da ovi principi djeluju na barem trima osnovama. Jedna ima veze sa samom gradjom nastavnog plana -- koliko je poznata, koliko su djeca radila na njoj i koliko je kompleksna. Druga je povezana sa kompleksnoscu uputstava -- koliko su ona djeci poznata, koliko je elementa ukljuceno u zadatak, i koliko su ti elementi srodni jedni drugima. Treća ima veze s tim koliko se djeca osjećaju udobno u procesu aktivnog ucestvovanja -- koliko prijasnjeg iskustva su imala sa ovom ili slicnim aktivnostima u razredu, koja unaprijed

stvorenja misljenja imaju o radu u razredu na stvarima kao sto je ova, i koliko licne udobnosti i sigurnosti imaju u njihovim sposobnostima da ucestvuju. U osmisljanju ove i drugih aktivnosti neformalne drame za djecu, vodja treba da uzme u obzir znanje, vjestine, stavove i prijasnje iskustvo djece da bi donio odluke o tome sta ce biti, a sta ne izazov za djecu. Ovu odluku prati potreba da vodja prema okolnostima prilagodi licna ocekivanja o radu djece tokom aktivnosti -- da postavi visoka, ali razumljiva ocekivanja u slucaju kada djeca imaju odgovarajuca iskustva koja im pomazu, a da postavi skromnija i razumljiva ocekivanja u slucaju kada su djeca u ranim "istrazivackim" fazama njihovog iskustva.

Odgovaranje na pitanja djece. Ranije smo istakli koliko je vazno da vodja ima ulogu onoga koji omogucava atmosferu povjerenja u razredu. Ucestvovanje u ovoj aktivnosti zahtijeva od djece da brzo donose odluke. Mnoga djeca ce praviti greske. Ucitelj treba da je u stanju da napravi razliku izmedju gresaka koje su napravljene slucajno ili zbog trenutnog gubitka koncentracije i onih koje reflektuju stvarne praznine u ucenju. Pored toga, zelimo da ponovimo preporuku datu u deskriptivnoj analizi. Ucitelji imaju tendenciju da odmah "ispravljaju" djecije greske. U ovim aktivnostima, vazno je da se ucitelj kao vodja suzdrzi od formalnog komentarisanja ili ispravljanja "neispravnih" postupaka djece dok se ne dodje do dijela izvjestavanja, a i onda samo ako je potrebno i ako sluzi svrsi pojasnjenja pojma. Zbog toga sto vide i cuju odgovore i postupke druge djece tokom aktivnosti, djeca koja prave greske obicno odmah vide i cuju da su napravila gresku; nije im potreban ucitelj da pojaca tu percepciju. Izvjestavanje pruza dovoljno mogucnosti da se sa odredenom djecom razjasni kako i zasto su napravila odredjene greske i da se svoj djeci pomogne da prosire njihovo razumijevanje odredenog pojma ili vjestine.

Vježba 5: Odbrojavanje do deset

I. Osnovne napomene

(1) Vježba odbrojavanja do deset ukljucuje i tehniku kretanja i tehniku pantomime. Nalazimo da je posebno prilagodljiva raznim temama nastavnog plana i u stanju da orijentise razmišljanje djece oko pocetnog rada na predmetnom podrucju, kao i da ucitelju da uvid u postojece znanje djece o datoj temi. June Cottrell definise odbrojavanje do deset kao "pantomimu u mjestu" u kojoj su svi ukljuceni. Djeca treba da se krecu istovremeno odbrojavajući do deset, a zatim slijedi komanda ili znak da "zamrznu" njihove radnje. Vježba odbrojavanja do deset se moze raditi na ili blizu mjesta gdje djeca sjede i ne zahtijeva veliki otvoreni prostor.

II. Demonstracija

ODBROJAVANJE DO DESET: VIDI DODATAK G ZA DETALJNU SKRIPTU SA PRATECIM UPUTSTVIMA ZA OVU VJEZBU.

KRATAK PREGLED AKTIVNOSTI

G.1 Odbrojavanje do deset - Cijela grupa

(1) Dajte rijeci na kojima se zeli raditi i pogledajte ih sa djecom

(2) Objasnite djeci da ce se od njih traziti da se pokrecu reagujuci na svaku od tih rijeci dok ucitelj odbrojava od 10 do 1; na kraju odbrojavanja, svako dijete treba da se ZAMRZNE upolozaju u kome se nalazi sve dok ucitelj ne kaze OPUSTITE SE.

(3) Izvedite odbrojavanje do deset sa svakom od rijeci.

(4) Izvjestavanje: zatražite od djece da ostatku razreda ispricaju ili pokazu sta su uradila reagujuci na razlicite rijeci.

G.2 Odbrojavanje do deset - Podijeljena grupa

G.2.1: Sa jednom polovinom grupe kao ucesnicima i drugom polovinom kao posmatracima; zatražite od ucesnika da razmisle kako da izvedu vjezbu odbrojavanja reagujuci na jednu od rijeci za prevoz iz lekcije poznavanja drustva; posmatraci pazljivo gledaju; izvjestavanje se usredsredjuje na detalje koji su primjeceni i zakljucke izvedene iz tih detalja.

G.2.2: Obrnute grupe. Ovoga puta grupa ucesnika radi odbrojavanje do deset reagujuci na rijeci iz njihovog udzbenika koje se odnose na gradskog radnika; uradite izvjestavanje kao i ranije.

G.2.3: Ponovo promijenite grupe. Ovoga puta grupa ucesnika radi odbrojavanje do deset reagujuci na rijeci iz njihovog udzbenika koje se odnose na mjesta u gradu; izvjestavanje uradite kao i ranije.

G.2.4: Ponovo promijenite grupe. Grupa ucesnika ovaj put radi odbrojavanje do deset reagujuci na postupke susjeda; izvjestavanje uradite kao i ranije.

G.2.5: Svi rade odbrojavanje do deset reagujuci na nesto sto rade u sredinama gdje zive; nakon ZAMRZNITE SE, opustite se prije pocetka izvjestavanja.

III. DESKRIPTIVNA ANALIZA

U ovim primjerima odbrojavanja do deset, poceli smo tako sto smo svu djecu ukljucili u pantomimu vezanu za date rijeci. Nakon sto smo vjezbu ukratko opisali djeci, zatražili smo od njih da svi zajedno izgovore rijeci. Namjera je bila da se djecije razmišljanje usredsredi na znacenje tih rijeci i da im se pomogne da se pripreme za aktivnost odbrojavanja do deset.

U ovoj fazi, ucitelj ne treba da bude zabrinut ako djeca ne znaju znacenje svih rijeci, posto djeca treba samo da izvedu pantomimu na osnovu tih rijeci. (Isto tako smo uvidjeli da djeca dolaze do znacenja rijeci slusajuci jedna druge dok tokom izvjestavanja razgovaraju o onome sto su radila tokom vjezbe odbrojavanja do deset.) Ako se zeli, ucitelj moze ponoviti listu

rijeci prije no sto odbrojavanje pocne, ovaj put trazeci od djece da naglas zajedno pročitaju svaku rijec.

I horsko citanje rijeci i simultane radnje u odbrojavanju do deset sluze dvjema svrhama: prvo, sva djeca su ukljucena u aktivnost ucenja -- niko ne mora da ceka na njegov red da odgovori i drugo, iako djeca reaguju pojedinačno, svaka 'pogresna' pretpostavka ili neispravan odgovor su minimizirani, posto ni jedno dijete nije u sredistu paznje.

Nalazimo da aktivna kinesteticka priroda ove vježbe ima posebnu privlacnost za ucenje djece u osnovnoj skoli. U doktorskom radu Lynn Richards, djeca su dosljedno izjavljivala da je "izvodjenje odbrojavanja do deset" bilo "istovremeno se zabavljati i uciti", da im je dalo "jasnu sliku" o temi koju su ucili, i da im je pomoglo da "bolje pamte".

Tokom dijela vježbe u kojem se odbrojava, ucitelj moze napraviti mentalnu zabiljesku bilo koje radnje koja izgleda konfuzno ili djeteta koje je se sporije ukljucuje u aktivnost. Tokom izvjestavanja, ucitelj moze izabrati neko dijete koje treba da podijeli sa drugima ono sto je radilo tako sto ce reci, "Primjetio/la sam da si skakutao/la na objema nogama -- mozes li nam reci koja je to rijec bila?" Ako djeca pokazu izvjesnu zbuđenost u vezi znacjenja rijeci, sada je pravo vrijeme da se od djece zatrazi da iznesu njihove interpretacije iste rijeci ili da grupi daju ispravno znacjenje te rijeci.

Ova aktivnost ukljucuje "rashladjivanje" na kraju kada se od djece zatrazi da se "odlede" i istope u lokvu na podu. Ovo rashladjivanje služi nekoliko svrha. Prvo, pomaze djeci da naprave prelaz sa njihovih skoncentrisanih kretanja/zamrznutih poloza ka mirnom periodu dijeljenja onoga sto su radili tokom ispitivanja. Drugo, omogucava da djeca u laganom tempu opuste svoja tijela. Trece, djeci daje signal da se završio aktivni dio aktivnosti i da treba da postanu pazljivi, nepokretni slusaoci dok se usredsređuju na slusanje o iskustavima drugih.

Tokom izvjestavanja, sugerirali smo da neka djeca mogu jasnije razumjeti znacjenja rijeci posmatrajuci radnje druge djece. U vježbi odbrojavanja sa podjeljenom grupom, namjerno smo djecu rasporedili tako da jedna posmatraju radnje drugih tokom odbrojavanja do deset. Nalazimo da vježba u podijeljenoj grupi pomaze djeci da razviju svjesnost o: neverbalnoj komunikaciji, uzrocnom i posljedicnom razmisljanju, dolazenju do pretpostavki na osnovu opazanja/opisa, jasnom ispoljavanju vjestina usmenog izrazavanja.

Iako je vježba odbrojavanja sa podijeljenom grupom pratila osnovni niz vježbe odbrojavanja sa cijelom grupom, ucitelj mora biti svjestan tempa i fokusa i grupe ucesnika i grupe posmatraca. Neophodno je stalno voditi racuna o energiji i nivou koncentracije kod djece da bi se uspostavio odgovarajuci broj vježbi odbrojavanja i da bi se odredila duzina izvjestavanja koja slijede svaku vježbu odbrojavanja.

IV. PRIMJENE U NASTAVNOM PLANU

Dvije vježbe koje smo gore demonstrirali ukljucuju rijeci iz vokabulara vezanog za izucavanje drustva. Medjutim, sadržaj pantomima u odbrojavanju se moze lako prilagoditi da odgovara bilo kojoj temi koja se uci i od ucitelja zahtijeva da posveti malo vremena planiranju onda kada djeca postanu upoznata sa nizom aktivnosti odbrojavanja. Za svaki od primjera koji slijede, moze se uraditi cetiri ili pet vježbi odbrojavanja prije no sto se predje na izvjestavanje ili se kratko izvjestavanje moze uraditi u bilo kojim intervalima ako to ucitelj i/ili djeca smatraju potrebnim.

Za casove fizike, vježbe odbrojavanja smo iskoristili da bi djeca kinesteticki iskusila i pokazala poznavanje oblika vrsta magneta: **(Ako se ovaj dio prezentuje usmeno, vodja ove primjere moze uraditi sa ucesnicima umjesto da ih opisuje.)**

- * Tokom odbrojavanja dajte sebi oblik:
- * magnetne sipke... spremni... i ...10-9--i tako dalje--i zamrznite se.
- * magneta u obliku potkovice...
- * magneta u obliku diska...
- * magneta u obliku slova U
- * kruznog magneta...
- * elektromagneta...
- * najveceg magneta (Zemlje)

Tokom dijela vježbe u kojem djeca treba da se zamrznju u pozicijama u kojim se nalaze, ponekad djeca pogledaju druge oko sebe i ispravljaju pogresne predstave koje mogu imati o vrstama magneta. Priblizavajuci se kraju rada na odredjenoj temi, nalazimo ovu vježbu preciznim mjerilom spremnosti djece da nastave sa sljedecom temom iz podrucja nauke.

(34) U podrucju jezika, djeca rade u parovima da bi pokazala svoje poznavanje rijeci koje se rimuju. U ovoj vježbi smo upotrijebili kratak stih slican onome koji se nalazi u knjizi Bruce Macmillan-a "Jedno sunce".

(Napisite stampanim slovima na komadic papira dvije rijeci koje se rimuju. Pokazite papir dok kruzite razredom i rasporedite djecu u parove.)

- * DA LI BISTE VAS DVOJE RADILI ZAJEDNO NA PLANIRANJU VJEZBE ODBROJAVANJA KOJA CE SE ODNOSITI NA OVE DVIJE RIJECI KOJE SE RIMUJU?

Parovi rijeci koje smo mi upotrijebili   Sta su nasa djeca uradila

* pay day (dan isplate) vrece novca)	(djeca su pantomimom prikazala kako vuku
* wet pet (mokra kuce)	(kuce je bilo poliveno kofama zamisljene vode)
* straw law (zakon koji zabranjuje duvanje strjelica kroz slamku)	(djeca su duvala zamisljenje strjelice kroz slamku-- policajac je odveo krivca u zatvor)
* bear pair (par meda)	(dva djeteta su kao mede sjela u stolice)
* fun run (zabavna trka)	(nastalo je ganjanje u mjestu)
* dead head (mrtva glava)	(djeca su polako spustila cela na stolove)
* hog jog (svinja koja trci)	(rokcuci, djeca su kaskala na objema rukama i nogama)

Bilo koje rijeci koje se rimuju se mogu upotrijebiti za parove rijeci. Nakon sto su svi papirici podijeljeni, pocnite sa vježbom odbrojavanja. Tokom izvjestavanja, budite sigurni da svakom paru date priliku da kaze svoje rimovane rijeci i da opise ono sto je radio.

(35) Odbrojavanja smo isto tako iskoristili da se opisu likovi iz razlicitih prica koje smo sa djecom procitali. Prvo trazimo od djece da promisle (ili da glasno procitaju) o nekim stvarima koje su o likovima recene u prici. Zatim na tabli izlistamo te fizicke i mentalne karakteristike.

Zatim od djece trazimo da u sobi pronadju svoj licni prostor -- zavisno od lika koji se portretise -- djeca mogu izabrati da stoje, sjede, kleknu, ili legnu u svom licnom prostoru.

*SPREMITE SE DA POKAZETE STA MISLITE KAKO JE TETA SPIKER IZGLEDA LA U PRICI "JAMES I DZINOVSKA BRESKVA". SPREMNI.. I...DESET..I TAKO DALJE..I STANITE. SADA POGLEDAJTE OKO SEBE I VIDITE STA DRUGI MISLE KAKO JE TETA SPIKER IZGLEDA LA. I... OPUSTITE SE . HAJDE DA PORAZGOVARAMO O NACINIMA NA KOJE JE LICE TETA SPIKER BILO PRIKAZANO. (**Nstavite sa rukama, nogama, ledjima, cijelim tijelom. Nalazimo da je korisno da djeca imaju komadic papira za crtanje koji mogu koristiti tokom ovih izvjestavanja.**)

* NA ODBROJAVANJE DO DESET POKAZITE KAKO SE STVORENJE U "PRICI O KREMI STVORENJA IZ SKOLSKE KAFETERIJE" KRETALO.

* NA ODBROJAVANJE DO DESET POKAZITE KAKO FALICITY NESTO RADI U BLIZINI NJENE KUCE U WILLIAMSBURG-U PRIJE VISE OD DVIJE STOTINE GODINA.

* TOKOM ODBROJAVANJA DO DESET POKAZITE STA MISLITE KAKO JE HEFFALUMP U "WINNIE THE POOH KNJIZI" IZGLEDAO.

* SADA UPOTRIJEBITE ODBROJAVANJE DO DESET DA BISTE POKAZALI KAKO JE PIGLET IZGLEDAO KADA JE VIDIO HEFFALUMP-A!!!

Bilo koji lik iz price moze biti portretisan kroz aktivnost odbrojavanja do deset. Tokom izvjestavanja, cinimo poseban napor da naglasimo veze izmedju autorovih knjizevnih opisa i karakterizacija djece u odbrojavanju.

(36) Aktivnosti odbrojavanja smo isto tako upotrijebili u radu na gramatici.

* SPREMITE SE DA ODBROJAVANJE ISKORISTIMO DA BI PONOVI LI PRIJEDLOGE. NADJITE NEKO MJESTO. ZAMISLITE NESTO STO SE SPORO KRECE. NA ODBROJAVANJE DO DESET POLAKO SE KRECITE -- SPREMNI? I ... 10... I TAKO DALJE DO ZAMRZAVANJA.

* POKAZITE KAKO BI SE NESTO BRZO KRETALO. SPREMNI.. I 10...

* KAKO BI STE SE PAZLJIVO KRETALI? SPREMNI.. I 10...

* KAKO BISTE IZGLEDALI DA NESTO STIDLJIVO PITATE? SPREMNI...I...10...

* MOZETE LI POKAZATI KAKO BISTE UZBUDJENO GLEDALI TV PROGRAM? SPREMNI...I 10...

Tokom izvjestavanja istaknite da su prijedlozi vrste rijeci koje opisuju radnje ljudi ili stvari. Naglasite suprotne prijedloge i raspravite kako oni mijenjaju znacenje glagola. Ova ista vjezba se moze iskoristiti da se pokaze znanje djece o imenicama i pridjevima.

(37) Isto tako odbrojavanja koristimo za rad na geometriji.

* HAJDE DA POGLEDAMO NEKE GEOMETRIJSKE OBLIKE KOJE UCIMO KORISTECI ODBROJAVANJE. RAZMISLITE KAKO BISTE MOGLI POKAZATI KVADRAT-- SPREMNI? i... 10...9...8...

(Tokom ove vjezbe, vidjeli smo kako djeca hodaju po perimetru zamisljenog kvadrata, prstom skiciraju u zraku oblik kvadrata, nalaze u razredu neki kvadratni predmet i pristima prelaze duz njegove cetiri stranice, ili zajedno sa

druga tri djeteta prave kvadrat tako sto svako od njih, ispruzivsi ruke tako da dodiruju ruke svoja dva susjeda, predstavlja jednu stranu kvadrata.)

*SADA POKAZITE OBLIK PRAVOUGAONIKA. SPREMNI... I 10... (Neka djeca mogu jednostavno ponoviti oblik kvadrata, posto je kvadrat posebna vrsta pravougaonika, drugi mogu predstaviti dvije duze strane.)

* NA ODBROJAVANJE DO DESET POKAZITE NESTO STO ZNATE O TROKUTU. I... 10...9... (Ponekad su ponovljene varijacije drugih odbrojavanja ili dijete moze jednostavno mahati sa tri prsta tokom odbrojavanja.)

* DOK JA ODBROJAVAM, POKAZITE KAKO OBLIK CILINDRA MOZE POSTATI VISE KAO KRUG. (Ovo se obicno izvodi tako sto djeca stoje uspravno i u krugu, a onda se istope u kruznu lokvu na podu.)

* TOKOM POSLJEDNJEG ODBROJAVANJA, POKAZITE NESTO O GEOMETRIJSKIM OBLICIMA KOJE DANAS NISTE POKAZALI. I... 10...

(Ova vježba je namjerno otvorena tako da djeca mogu pokazati njihovo shvatanje geometrije iz njihove vlastite perspektive.)

*****

BILJESKA: Ako ucesnici citaju dio o primjenama u nastavnom planu, onda vodja moze zeljeti da demonstrira jednu ili nekoliko primjera koji su opisani. Ovi primjeri su kratki i mogu pruziti dodatno iskustvo sa aktivnoscu odbrojavanja.

Druge primjene/ pitanja u nastavnom planu.

Zatražite od ucesnika da podijele sa drugima neke od nacina na koje mogu primjeniti vježbe odbrojavanja unutar njihovog vlastitog razrednog nastavnog plana. Ako je grupa pomalo cutljiva, upitajte da li bi iko od njih dobrovoljno naveo neke oblasti nastavnog plana o kojima predaju u njihovim razredima. Izlistajte nastavne oblasti na tabli ili velikom papiru. Podijelite grupu u male grupe od po 4 ili 5 clanova i dajte ucesnicima 3 do 4 minuta da smisle neko uputstvo za vježbu odbrojavanja u vezi jedne od navedenih nastavnih oblasti. Obilazite grupe i pruzite pomoc ako je neophodno. Sastavite cijelu grupu i zatražite od malih grupa da iznesu njihove primjene vježbe odbrojavanja. Ako vrijeme dozvoli, neka jedna mala grupa da uputstva za vježbu odbrojavanja/odbrojavanje i funkcionise kao grupa posmatraca, dok ostatak grupe izvodi zadato odbrojavanje i preuzima ulogu ucesnika. Ako je izvodljivo, dajte svim grupama mogucnost da izmjene uloge posmatrac - ucesnik.

Upitajte da li ima ikakvih pitanja o vježbama odbrojavanja do deset. Odgovorite na svako pitanje i otvorite diskusiju.

V. PITANJA RUKOVODJENJA

Glas i tempo. Uciteljev glas i tempo su vazni u vodjenju ove vježbe. Prije pocetka odbrojavanja, vazno je da se svako usredsredi na vodjina uputstva i da je spreman da pocne izvodenje ili posmatranje. Vodja, stoga, mora biti siguran da djecu usmjerava dosljednim znakom u svom glasu. Upotrebjavamo, "Spremni.....I....." prije no sto pocnemo odbrojavanje. Dok razredu dajemo upute, gledamo okolo da bi se uvjerali da su djeca zaista spremna. Ako neka nisu, upitamo ih da li trebaju par sekundi da pripreme svoja izvodenja. Vodjin ton bi trebao biti jak i donekle zapovjedajuci -- neka vrsta "obratite paznju" tona, ali ne uzvik. Odbrojavanje bi trebalo biti stalozeno i neprekidano.

Modeliranje. Kao što smo rekli u dijelu o deskriptivnoj analizi, mi naglas brojimo za djecu, ali im se ne pridružujemo u izvodjenju. Nalazimo da učiteljevo izvodjenje često stvara nekoliko problema: djeca radije imitiraju učitelja nego da istražuju vlastite misli i ideje, djeca mogu misliti da učitelj demonstrira “tačno” izvodjenje i možda neće biti spremna da preuzmu rizik izvodjenja njihovih vlastitih pokreta, i neucestvovanje učitelju omogućava da spremno preuzme ulogu onoga koji pomaze (facilitator) i ulogu posmatraca vježbe neformalne drame.

Konstruktivan oblik prikazivanja se odvija dok djeca posmatraju jedna druge i uče jedna od drugih. Ovo je očigledno u varijacijama aktivnosti sa podijeljenom grupom. Međutim, spoznali smo isto tako da u aktivnostima sa cijelom grupom za djecu može biti veoma korisno da nekoliko minuta gledaju jedna druge. Nakon komande ZAMRZNITE SE, tražimo od djece da, prije no što se opuste, pogledaju neke od zamrznutih radnji ostatka grupe. U većini slučajeva, ona su bila suviše zaposlena njihovim vlastitim pantomimama da bi pažljivo pogledala šta su drugi radili. Nalazimo da ovo često stimulise konverzaciju između učenika tokom izvještavanja, tako što jedan učenik traži od drugoga da objasni ili elaborira ono što je radio. To ne samo da omogućava dobro vježbanje “autentičnog” postavljanja pitanja, već demonstrira konstruktivnu interakciju među kolegama.

Iako su prilagodljiva bilo kojoj oblasti nastavnog plana bez velikog prethodnog planiranja od strane učitelja, odbrojavanja su tipično srodna u njihovim radnjama. Ove vježbe su u početnim odbrojavanjima obično određene specifičnijim uputstvima vodje, a onda napreduju ka slobodnijim interpretacijama na kraju serija odbrojavanja.

Rukovodjene razredom. Postoji jedna od svrha vježbe odbrojavanja da se sva djeca istovremeno uključe, učitelj može od djece zahtijevati da u početku stoje u definisanom licnom prostoru sve dok i vodja i djeca ne steknu neko iskustvo sa ovom vježbom. Mi smo od djece zatražili da “se pretvaraju da su im stopala zaljepljena za jedno mjesto na podu”. Kako djeca postaju vicnija vježbama odbrojavanja, učitelj će vjerovatno postati opusteniiji kada djeca budu u stanju da kontrolisu njihovo kretanje u razredu.

Jedna svrha razdvajanja razreda u dvije grupe tokom druge demonstracije odbrojavanja je u tome što djeca mogu posmatrati druge u aktivnom, kao i zamrznutom stanju. Međutim, tokom izvještavanja sa podijeljenom grupom, naše iskustvo govori da će ovi mladi posmatraci jedva čekati da “izbrbljaju pretpostavke” da bi bili prvi koji će identifikovati “tačan” oblik transporta. Učitelj obavezno mora da naglasi da posmatraci moraju opisati one radnje koje su vidjene dok su učesnici izvodili vježbu odbrojavanja. Vodja izgrađuje sljedeći most time što će djecu navesti da opisu sličnosti u kretanjima učesnika i prethodnim iskustvima djece sa stvarnim kretanjima različitih vrsta transporta. Nalazimo da je u početnim fazama ove vježbe korisno postaviti ograničenja posmatracima tako što kažemo, “Nemojte reci odgovor -- opišite koje pokrete učenici prave. Učesnici će nam za koji trenutak reci na koji prevoz su mislili.” Zatražite od posmatraca i učesnika da podrže njihove izjave time što će ih tokom odbrojavanja povezati sa stvarnim radnjama. Uvidjeli smo da su, nakon što steknu iskustvo u ulozi posmatraca, djeca spremnija da se uključe u raspravu tokom izvještavanja bez nekontrolisanog pretpostavljanja.

Isto tako smo uvidjeli da kada djeca postanu upoznata sa vježbom odbrojavanja do deset, ona počinju da rade zajedno u paralelnoj pantomimi. Ponekad će upitati da li mogu dobiti minut ili dva da se posavjetuju jedni sa drugima o njihovim izvodjenjima. Vidjeli smo da većina djece može uspješno raditi jedna sa drugima -- izgleda skoro intuitivno -- uz veoma malo vremena koje učitelj daje za pripremu. Međutim, budite oprezni oko onih grupa koje žele više vremena da bi napravile kulise ili kostime. Ako se to desi, jednostavno objasnite djeci da se pantomima oslanja na imaginarne stvari/ljude i podstaknite ih da razmisle o načinu neverbalnog iskazivanja njihovih ideja.

Sadržaj nastavnog plana. Postoje većinu vježbi odbrojavanja do deset koristimo da bismo djecu angazovali u našem razrednom nastavnom planu ili da bismo procijenili njihovo znanje u bilo kojem momentu tokom rada na određenoj predmetnoj jedinici, našli smo da je važno raspraviti o pogresnom shvatanju koje djeca pokazuju. Izvještavanja su obično pravi momenti za iznosenje pogresnih shvatanja. To se može izvesti, a da se ne izdvaja nijedno dijete. Mi diskusiju obično otvaramo tako što kažemo nešto kao, "Primjetio/la sam da nekoliko vas nije bilo sigurno kako da iskoristi odbrojavanje da bi pokazali riječ "ohol" -- može li nas neko od vas podsjetiti kao je izveo tu riječ?" Iskoristite tada svoje mentalne biljeske da biste izdvojili dijete koje je bilo u stanju da demonstrira tačnu primjenu riječi. Nekada smo tražili od pojedinaca da dalje elaboriraju njihova izvodenja time što smo rekli, "Tokom odbrojavanja sam primjetio/la da si izgleda nešto presipao/la iz jedne ruke u drugu -- možeš li nam reći nešto više o tome?" U ovom slučaju dijete je odgovorilo tako što je reklo, "O, ja sam izvodio "spearmint"(konjski bosiljak) kao što smo, neki dan, radili na času hemije." Postoje je svrha aktivnosti bila da se nauče tačna značenja riječi, nasmijesili smo se i blago rekli, "O,-- svakako--misliš "experiment" (eksperiment)--te riječi slično zvuče. Da li bi još neko mogao da sa nama podijeli kako je prikazao riječ "spearmint"?" Na ovaj način djeca ne odlaze sa nerazjasnjenim pogresnim shvatanjima, ali nisu obeshrabrena od učestvovanja u daljnjim iskustvima neformalne draame.

Djeca odgovaraju djeci. Ponekad smo nalazili da bez obzira koliko pažljivo pokušavamo da djetetu objasnimo neki pojam, naše riječi odraslih ljudi izgleda da jednostavno nemaju smisla. U tim okolnostima, priklanjamo se grupi i pitamo, "Da li neko drugi može pokazati ili reći kako razmišlja o ovoj ideji?" Često nego ne, zbunjeno dijete gleda/slusa ponudjeno objašnjenje/radnje drugog djeteta i kaže, "O, sada znam!" Prilika da djeca jedna drugima daju pojašnjenja se isto tako pojavljuje tokom samih vježbi odbrojavanja do deset.

DODATAK D. PRICANJE SLOBODNE PRICE

(3) Pricanje slobodne price:

* ZA OVU VJEZBU, ZELIO/LA BIH DA RADITE U GRUPAMA OD PO SEDAM ILI OSAM CLANOVA. **(brzo oformite grupe iskoristivši raspored djece u razredu; koliko ce clanova biti u grupi zavisi od broja ucesnika; pokusajte da ne bude vise od osam i manje od sest)**

(4) *ZAMOLITE JEDNU OSOBU U SVAKOJ GRUPI DA BUDE "STARTER" ZA VJEZBU. DA LI BI STARTERI PODIGLI RUKU, MOLIM VAS! **(kada vidite da svaka grupa ima startera, nastavite sa uputstvima)**

(5) *HVALA. SADA, POCEVSI OD STARTERA, ZELJELI BISMO DA SVAKA OSOBA U GRUPI KAZE OSTATKU GRUPE KO JE, IME I PREZIME.

* NAKON STO KAZETE SVOJE IME, RECITE GRUPI GDJE PREDAJETE I KOJA JE VASA OMOLJENA BOJA.

* MOLIMO VAS DA IDETE U PRAVCU KAZALJKE NA SATU DOK SE PREDSTAVLJATE. STARTERI, JESTE LI SPREMNI? POCNITE! (posmatrajte grupe da vidite da li se svaka osoba predstavila i da se predstavljaju u pravcu kazaljke na satu, pomognite bilo kojoj grupi ako je potrebno)

(3) Vazno je da se dijeljenje grupa obavi efikasno -- mi obicno iskoristimo raspored djece u razredu da bismo to uradili, iako cemo namjerno neku djecu staviti zajedno, ali da to ne bude suvise ocigledno.

(4) Ovim se jasno oznacava osoba u grupi koja ce poceti aktivnost i time smanjuje mogucnost kasnije zabune.

(5) Ovo treba biti uradjeno veoma "opusteno". Namjera je omoguciti ucesnicima da se osjecaju prijatno jedni sa drugima.

* Sa djecom necete upotrijebiti "gdje predajete". Zamisao ovdje je da se ohrabri medjusobno dijeljenje licnih informacija, sto pomaze ljudima da se osjecaju opusteno jedni sa drugima.

* Time sto ce se ici u pravcu kazaljke na satu vodji pokazuje ko shvata taj koncept. Budite spremni da pomognete djeci u bilo kojoj grupi u kojoj to nije shvaceno. Ovim se takodje provjerava je su li starteri spremni da pocnu.

* Vi zelite da se predstavljanje u grupama brzo odvija; mozda cete morati podstaci neke "spore" grupe da rade malo brze.

(6)*(kada sve grupe zavrse sa predstavljanjem)
PRVO, VOLJELI BISMO DA SVAKI STARTER RAZMISLI O IDEJI ZA NEKU PRICU. TO MOZE BITI PRICA KAO ONA KOJU VEC ZNATE ILI NEKA NOVA KOJU CETE IZMISLITI. **(dajte starterima nekoliko trenutaka da smisle ideju)**

(7)*KADA VAS ZAMOLIMO DA POCNETE, POCECETE SA PRICANJEM VASE PRICE DRUGIMA U GRUPI.
* ZATIM, KADA KAZEMO "SLJEDECI", VI PROZIVATE NEKOG DRUGOG CLANA GRUPE DA NASTAVI PRICU.
* TA OSOBA CE NASTAVITI SA PRICOM DOK ME NE KAZEMO "SLJEDECI", A ONDA CE PROZVATI DRUGOG CLANA GRUPE DA KAZE STA SE DALJE DESILO. NASTAVICEMO TAKO DA RADIMO SVE DOK MI NE KAZEMO DA "SLJEDECA" OSOBA KOJA JE PROZVANA TREBA DA ZAVRSI PRICU.

(8)* STARTERI, JESTE LI SPREMNI? U REDU, POCNITE! (posmatrajte da biste se uvjerali da su svi starteri poceli sa pricanjem price)

(9)*(nakon 25-30 sekundi) U REDU. SLJEDECI! PROZOVITE NEKOG DRUGOG U GRUPI DA KAZE STA SE ZATIM DESILO. (nastavite sljedecih 25-30 sekundi; zatim isto to ponovite za sljedecu osobu, pa sljedecu i tako dalje)

(6) Nemojte poceti dok ne bude jasno da svi starteri imaju na umu neku ideju. Budite spremni da pomognete ako je potrebno.

(7) Budite sigurni da ste glasni i jasni kada izdajete uputsvo da se ide na SLJEDECU osobu. Neka djeca ce prozvati i pokazati na osobu do njih i to je u redu. Ohrabrite ih da upotrebljavaju barem prva imena ljudi.
* Pitanje -- da li mogu prozvati istu osobu dva puta? Da, ali samo onda kada su svi u grupi imali priliku da daju svoj doprinos prici.
Podesite ovo prema potrebama.

(8) Pazljivo posmatrajte da li su svi starteri poceli sa pricom; pomognite ako je potrebno.

(9) Ovo moze biti problematicno mjesto ako starter ne moze da se sjeti imena bilo koga drugog clana grupe.
* Vazno je voditi racuna o vremenskom okviru.
Podesite ga da bude duzi ili kraci zavisno od sposobnosti djece.

(10) *(**nakon 6-7 izmjena, dovoljno da se uvjerite da su sve osim jedne osobe imale priliku da ispricaju dio price**)
U REDU, SLJEDECI! OVA ZADNJA OSOBA TREBA DA NADJE NACIN DA ZAVRSI PRICU.
(dajte vremena zadnjoj osobi u svakoj grupi da završi pricu).

(10) Budite sigurni da osoba koja je zadnja prozvana zna da treba da završi pricu. Možda ćete trebati da pozurite grupu koja suviše vremena posvećuje završetku price.

(11)* NARODE! (ponovite jedanput ako je to neophodno da biste pažnju grupe ponovo skrenuli na sebe)
* SADA, ZELJELI BISMO DA STARTERI BRZO PREGLEDAJU SA DRUGIMA U NJIHOVIM GRUPAMA PRICU KOJA JE STVORENA. ZA KOJI TRENUTAK, ZATRAZICEMO OD VAS DA UKRATKO ISPRICATE TU PRICU OSTALIMA U RAZREDU. (dajte otprilike minut za startere i njihove grupe da brzo predju pricu)

(11) NARODE je receno jakim, cvrstim glasom. Njime se želi privući pažnja svih učesnika.
* Nekoliko minuta pregleda pomaze starterima da se organizuju i omogućava drugima u grupi da "pomognu".

(12)* (pocnite sa starterom u grupi koja je u blizini) HOCETE LI VI POCETI SA KRATKIM IZLAGANJEM PRICE KOJU JE VASA GRUPA STVORILA?

(12) Pocnite sa najblizom grupom tako da blizinu mozete iskoristiti da date licnu podrsku.

(13) izvjestavanje
*(nakon sto je starter završio) KAKVU VRSTU ZAVRSETKA ILI RASPLETA JE OVA PRICA IMALA? (pokusajte dobiti barem jedan ili nekoliko odgovora koji se bave vrstom raspleta) IMA LI JOS KAKVIH REAKCIJA ILI ODGOVORA NA PRICU OVE GRUPE?

(13) Nemojte se dugo zadržavati na izvještavanjima o razrjesenjima. Zamisao ovdje je da se pažnja djece privuče na različite vrste završetaka price i da se termin rasplet upotrijebi u kontekstu.

*Obratite pažnju na to da učitelj ne procjenjuje ili prosudjuje price. Ovo su pokusaji da se istražuje koji se, zatim, dijele sa razredom.

(14)*(ponovite izvjestavanje za barem 2-3 grupe ili, ako je moguće, za sve grupe; pored toga, upitajte razred, nakon što su identifikovani drugi raspleti, po čemu su ti raspleti bili slični ili različiti od ranijih.

(15) zaključnje

* HVALA VAM SVIMA PUNO. PRICE KOJE STE RAZVILI SU BILE VEOMA INTERESANTNE. ISTO JE TAKO BILO INTERESANTNO VIDJETI RAZLIČITE VRSTE ZAVRSETAKA ILI RASPLETA KOJE STE STVORILI ZA SVOJE PRICE. IMAJMO IH NA UMU DOK CITAMO I PRICAMO O DRUGIM PRICAMA!

(14) U radu sa djecom, mi pokušavamo da uradimo izvjestavanje sa svim grupama tako da svi steknu osjećaj dostignuća i doprinosa.

(15) Ovim se priznaju doprinosi svake grupe i privlači pažnja na sadržaj lekcije.

*Ovo isto tako upozorava djecu na veze između stvaranja i odgovaranja.

DODATAK E. PRICANJE STRUKTUIRANE PRICE

(18) Pricanje strukturane price

(18) Ovo rasporedjivanje treba da se obavi brzo i efikasno. Grupisanje po lokaciji je najlakse.

* ZA OVU VJEZBU, TREBA DA BUDETE U GRUPAMA OD PO CETVERO ILI PETORO.

(rasporedite grupe tako da u grupi bude cetvero ili petoro ljudi; pokusajte da pomjerite ucesnike tako da sada rade sa barem 2-3 novih ljudi)

(19)* AKO RADITE SA NOVIM LJUDIMA, MOLIMO VAS DA SE PREDSTAVITE. **(dajte vremena za predstavljanje)**

* SVAKOJ GRUPI CEMO DATI SET KARTICA. SVAKI SET CE IMATI SEST KARTICA. JEDNA OD NJIH CE IDENTIFIKOVATI DVA LIKA I MJESTO ILI OKOLNOST RADNJE. EVO JEDNOG PRIMJERKA.

(pokazite primjerak kartice sa likovima i mjestom radnje)

*KO SU LIKOVI?

(zatržite da ucesnici identifikuju likove) KOJE JE MJESTO ILI OKOLNOST RADNJE? (zatržite identifikaciju mjesta radnje)

(19) Predstavljanje ponovo iskazuje postovanje prema ucesnicima i olaksava prelaz na novu aktivnost.

*Pokazujuci svaku karticu, ako je moguće podignite veliki primjerak tako da ga svako može vidjeti. Neka djeca naglas procitaju sta pise na svakoj kartici.

*Prelazenje preko likova i mjesta radnje kao termina je vrsta pregleda i treba da se uradi brzo. Ako djeca nisu upoznata sa terminima, objasnite im veoma jednostavno i kratko. Na primjer: "likovi su ljudi u prici; mjesto radnje je gdje se radnja odvija."

(20)* SADA CE SVAKA GRUPA DOBITI I OSTALIH PET KARTICA. VIDITE DA SU RAZLICITE BOJE. SVAKA OD OVIH KARTICA JE NEKI DOGADJAJ U NEKOJ PRICI. STA PODRAZUMIJEVAMO POD DOGADJAJEM U PRICI? **(zatražite objasnjenja od ucesnika)** U REDU, DOGADJAJ U PRICI MOZE BITI NESTO STO SE DESAVA ILI NESTO STO NEKO KAZE.

* SADA, TREBA DA U VASIM GRUPAMA SMISLITE NEKU PRICU.

* PRVO, VASA PRICA MORA BITI O LIKOVIMA KOJI SU NA VASOJ KARTICI SA LIKOM I MJESTOM RADNJE. ALI, AKO ZELITE, MOZETE DODATI DRUGE LIKOVE; TO JE NA VAMA DA ODLUCITE.

*DRUGO, VASA PRICA SE ODVIJA U MJESTU KOJE JE DATO NA KARTICI. ALI, ISTO TAKO, VASI LIKOVI MOGU ICI I NA DRUGA MJESTA.

*TRECE, VASA PRICA MORA KORISTITI SVE DOGADJAJE SA OSTALIH PET KARTICA. ONI SE MOGU DESAVATI REDOM KOJI VI ZELITE, ALI MORATE UPOTRIJEBITI SVIH PET DOGADJAJA U VASOJ PRICI.

*KONACNO, RAZGOVARALI SMO RANIJE O ZAVRSECIMA ILI RAZRJESENJIMA PRICA. DOK STVARATE VASU PRICU, BUDITE SIGURNI DA JE DOVODITE DO NEKE VRSTE ZAVRSETKA ILI RASPLETA.

(21)* EVO SADA KARTICA SA LIKOVIMA I MJESTOM ,KAO I KARTICA SA DOGADJAJIMA ZA VASU GRUPU. **(podijelite set od sest kartica svakoju grupi)**

(20) Vazno je naglasiti da je "dogadjaj" nesto sto se moze desiti ili nesto sto neko kaze.

*Pokazite nekoliko kartica djeci tako da steknu uvid kako one izgledaju. Ponovo, neka ih naglas procitaju da biste bili sigurni da ih mogu procitati.

*Obratite paznju kako su koraci u uputstvima jasno oznaceni -- prvo, drugo i trece. Time se djeci pomaze da prate niz.

(21) Ako je moguće, imajte unaprijed spremne kartice u paketima.

(22)* IMACETE 10 MINUTA DA U VASOJ GRUPI SMISLITE PRICU O VASIM LIKOVIMA KOJA SE DESAVA U MJESTU KOJE VAM JE DATO NA KARTICI, UKLJUČUJE SVIH PET DOGADJAJA I KOJA IMA JASAN ZAVRSETAK ILI RAZRJESENJE. SPREMNI? ... **(ovdje zastanaite da biste vidjeli da li ima nekih pitanja prije no sto se nastavi sa radom)**

U REDU. POCNITE!

(23) **(Dok grupe rade sa njihovim karticama, obilazite ih da biste se uvjerali da ucesnici razumiju zadatak i da sastavljaju njihove price. Ako je potrebno pojasnite zadatak u pojedinacnim grupama. Kada je ostalo jos otprilike 2 minuta, recite svakoj grupi, dok ih obolazite, da imaju jos 2 minute i da isto tako trebaju "izabrati jednu osobu koja ce podijeliti vasu pricu sa ostalim grupama".)**

(22) Vrijeme je fleksibilno; podesite ga prema potrebama. Zelite da djeca osjecaju da se pozuruju da zavrse zadatak, ali ne zelite da budu zabrinuta da ga nece završiti. Produzite vrijeme ako je to potrebno vecini grupa. Zapamtite, ovo je skica, ne završeni produkt.

*Ponovo obratite paznju na to kako oznacavate pocetak i kraj zadatka.

(23) Obicno grupa lako idenifikuje ko ce naglas ispricati pricu. Ako grupa ne moze odluciti, mozda cete morati zatraziti od jednog od ucesnika da ovaj put bude onaj koji ce ispricati pricu.

(24) NARODE! **(recite to dovoljno glasno da privucete paznju svih; ponovite jedanput ako je potrebno)** SADA. CUJMO NEKE OD PRICA KOJE STE VI STVORILI OD LIKOVA, MJESTA I DOGADJAJA KOJI SU DATI NA KARTICAMA. DOK SLUSATE SVAKU OD PRICA, POKUSAJTE DA IDENTIFIKUJETE KO SU BILI GLAVNI LIKOVI, GDJE SU SE NALAZILI, KOJI DOGADJAJI SU IM SE MOGLI DESITI, I KAKVU VRSTU RAZRJESENA SU IMALI. POCNIMO SA ONOM GRUPOM TAMO! **(pomjerite se ka jednoj od grupa) KO CE OVDJE ISPRICATI PRICU? (osoba koja ce pricati se predstavi)** U REDU. DA CUJEMO PRICU KOJU JE STVORILA VASA GRUPA. **(dajte vremena da se prica isprica drugim grupama)**

(24) NARODE ponovo treba reci cvrsto, da bi se privukla paznja.

*Obratite paznju da ste i slusaocima dali uputstva na sta treba da obrate paznju dok slusaju.

*Time sto cete se pribliziti grupi djeluje kao podrška i znaci da, ako je potrebno, lako mozete pruziti podrsku.

(25) izvjestavanje

*HVALA. SADA, STA MISLITE KO SU BILI GLAVNI LIKOVI? **(zatražite odgovore od slusalaca)**

* GDJE SE RADNJA PRICE ODVIJALA? **(zatražite odgovore)**

* STA MISLITE KOJI SU BILI NEKI OD DOGADJAJA SA KOJIMA SU MORALI RADITI? **(zatražite odgovore)**

* KAKAV ZAVRSETAK ILI RAZRJESENJE SU STVORILI? **(zatražite odgovore)**
KAKAV EFEKAT JE RASPLET IMAO? **(zatražite odgovore)**

* GRUPA? KOJI SU BILI VASI LIKOVI? A MJESTO RADNJE? PET DOGADJAJA? **(zatražite ove informacije od same grupe)** DA LI IMA NESTO STO BISTE ZELJELI DA DODATE U VEZI VASE PRICE?

*HVALA VAM!

(26) PREDJIMO NA DRUGU GRUPU. **(ponovite ovaj proces sa barem jos 1 ili 2 grupe; uradite sa svim grupama ako je moguće. U izvjestavanjima drugih grupa, zatražite od ucesnika da uporede aspekt price jedne grupe sa drugim).**

(25) Hvala VAM ponovo priznaje nastojanje, bez direktnog procjenjivanja.

* Pregled u izvjestavanju slijedi niz u uputstvima za zadatak.

* Tokom ovog izvjestavanja, vi ste zainteresovani za ono sto su slusaoci shvatili u pricama.

* Time sto cete samoj grupi dozvoliti da na kraju da svoj komentar, omogucavate da se stvari pojasne za svakoga i izgradjujete osjecaj odgovornosti.

(26) U radu sa djecom, zelite da uradite izvjestavanje sa svim grupama.

* Poredjenje prica omogucava njima i vama da istaknete slicnosti i razlike. U kontekstu, trebali biste da djecu navedete da ovo urade sa pricama jedni drugih i sa pricama koje su citali ili zanju o njima.

(27) zaključenje

*DANAŠ STE SVI AUTORI KOJI STVARAJU ODLUKU O TOME KAKO CE STVORITI PRICU O NIZU LIKOVA I MJESTU RADNJE KADA IM JE POZNATO PET DOGADJAJA KOJI SU SE DESILI U PRICI. DOK CITAMO NOVE PRICE, OBRATITE PAZNJU KO SU GLAVNI LIKOVI, KOJE JE MJESTO RADNJE I ZA KOJE DOGADJAJE KOJI SE ODVIJAJU U PRICI MISLITE DA SU GLAVNI.

DODATAK F: SIMON KAZE VARIJACIJA

II. DEMONSTRACIJA

(2) **Zagrijavanje (ako je potrebno)**

SPREMNI! SMON KAZE PODIGNITE
DESNU RUKU.

SIMON KAZE SPUSTITE DESNU RUKU.

SIMON KAZE USTANITE.

PODIGNITE DESNU RUKU.

**(Svi koji ste podigli desnu ruku
sjednite! Ispali ste iz igre.)**

SIMON KAZE PODIGNITE DESNU RUKU.

SIMON KAZE SPUSTITE DESNU RUKU.

ZATVORITE OCI.

**(Svi koji ste zatvorili oci sjednite! Ispali
ste iz igre.)**

SIMON KAZE ZAMRZNITE SE!

SIMON KAZE OPUSTITE SE.

(2) Ova uputstva treba da se daju sa entuzijazmom i energijom. Zamisao je da se izazove brza reakcija i uzbuđenje.

(3) U redu. Ovo je primjer igre Simon kaze kao kada se igra sa samom djecom. Nasoj djeci je ova igra veoma poznata i cesto je igraju medju sobom. Njihova igra se brzo odvija i ocigledno im je zabavna. Mi je isto tako vidimo kao osnovnu vježbu kretanja i koncentracije. Iako je prividno jednostavna, igra istice koncentraciju, pazljivo slusanje, procenje uputstava, uskladjivanje usmenih uputstava sa kretanjem. Kada djeca sama postanu "vodje", ova vježba isto tako omogućava vježbanje usmenog izrazavanja. Pored njihove sustinske vrijednosti kao aktivnosti zagrijavanja koja izgradjuje osnovne vjestine jezika i ucenja, varijacije ove vježbe smo koristili da bismo djecu angazovali u njihovom ucenju i presli teme u nastavnom planu. Sada cemo poceti sa primjerom koji demonstrira kako se Simon kaze varijacija moze upotrijebiti u ucenju rijeci.

(4) AKTIVNOST

(Lista rijeci treba biti odstampana unaprijed i dovoljno velika da je cijela grupa moze vidjeti tokom cijele aktivnosti.)

* OVAJ PRIMJER KORISTI LISTU IMENA ZIVOTINJA KOJA SU DOLE NAVADENA:

Lista rijeci

1. PINGVIN
2. PUZ
3. LOS
4. GUSTER
5. ZEC
6. PAPAGAJ

(5) Ovo se radi umjerenim tempom sa standardnom "uciteljskom" ulogom i glasom davanja informacija.

(5) (Skrenite paznju grupe na izlozenu listu rijeci.)

* HOCU DA RAZMISLITE O ZNACENJU SVAKE RIJECI ONAKO KAKO IH POKAZUJEM. **(Pokazite rijeci na listi i izgovorite savku rijec naglas za grupu. Vratite se na listu i zatražite od sve djece da sa vama izgovore rijeci kada ih vi naglas kazete.)**

(6) SADA ... IGRACEMO SA NASOM GRUPOM JEDAN OBLIK SIMON KAZE IGRE SA POSEBNIM RIJECIMA.

*KADA OD VAS ZATRAZIM DA NESTO URADITE, ZELIM DA KORISTITE SVOJ LICNI PROSTOR KAO STO SMO RADILI U RANIJIM VJEZBAMA.

*ZATRAZICU OD VAS DA SLIJEDITE NEKA UPUTSTVA BAZIRANA NA KARAKTERISTIKAMA SVAKE OD ZIVOTINJA NA LISTI.

(7) **(pokazite na rijec 'pingvin'.)**
Kazite,
AKO JE PINGVIN PTICA KOJA MOZE
PLIVATI, RAZMISLITE O NECEM STO JE
BIJELO I CRNO **(zastanite nekoliko**
momenata)

(7) Korisno je prebaciti se na vise razigrani ton u glasu.
*Pauza omogucava djeci da nesto smisle. Normalna pauza bi bila oko 10 sekundi. Ako vidite da su ucesnici zbunjeni, mozda cete morati da ponovite uputstva.

(8) **(pokazite na rijec puz)**
AKO PUZ IMA SKOLJKU , NAMIGNITE
MI DESNIM OKOM. **(pauza...)**

(8) Posmatrajte koliko djece namiguje. To vam govori koliko dobro slusaju i shvataju.
*Tokom vježbe, nemojte "ispravljati" bilo koji neispravan odgovor u ovom dijelu; pokušajte ih zabilježiti da biste se na njih mogli vratiti u izvještavanju, ako je podesno.

(9) **(pokazite na rijec los.)**
AKO JE LOS VRSTA RIBE, NEKA ROGOVI
IZRASTAJU IZ VASE GLAVE. **(pauza)**

(9) Obratite paznju na djecu koja su napravila rogove. Da li nisu slusala ili nisu razumjela sta je los? Saznajte to tokom izvještavanja.

(10) **(pokazite na rijec guster.)**
AKO GUSTER MOZE MIJENJATI KOZU,
PRSTIMA DAJTE OBLIK KANDZI.
(pauza)

(11) **(pokazite na rijec zec.)**
AKO ZEC IMA KRZNO, USTANITE.
(pauza)

(12) **(pokazite na rijec papagaj.)**
URADITE NESTO STO BI PAPAGAJ
URADIO. **(PAUZA).**

(12) Ovo moze biti neki zvuk ili pokret ili oboje. Posmatrajte pazljivo da biste vidjeli razlike u razumijevanju i samopouzdanju.

IZVJESTAVANJE

(13) **Vratite se na listu rijeci.**

Upitajte

*MOZETE LI SE SJETITI STA SE OD VAS TRAZILO DA URADITE ZA RIJEC 'PINGVIN'? (zatražite odgovore od djece)

(13) Tri ili cetiri odgovora su obicno dovoljna da vam daju ideju ukupnog razumijevanja. Mozete kratko jos ispitivati ako postoji neki odgovor koji izgleda cudan ili nije nesto sto je bijelo i crno.

(14) KOLIKO VAS MI JE NAMIGNULO DESNIM OKOM KADA SAM POKAZAO/LA RIJEC PUZ?

(14) - (16) Krecite se brzo kroz izvjestavanje. Zamisao je da se dobije dovoljno odgovora da bi se pokazalo da djeca razumiju i da se pojasni bilo koje pogresno shvatanje, ali da se ne ide suvise u dubinu.

(15) KOLIKO VAS JE NAPRAVILO ROGOVE KADA SAM POKAZAO/LA RIJEC LOS? KAKVA VRSTA ZIVOTINJE JE LOS?

(16) AKO NISU SVA DJECA USTALA UPITAJTE: KOLIKO VAS JE USTALO KADA SAM UPITAO/LA DA LI ZEC IMA KRZNO? KOJE DRUGE ZIVOTINJE IMAJU KRZNO?

AKO SU SVA DJECA USTALA, RECITE: SVI STE USTALI KADA SAM UPITAO/LA DA LI ZEC IMA KRZNO? KOJE DRUGE ZIVOTINJE IMAJU KRZNO?

(17) HAJDE DA VIDIMO I CUJEMO NEKE OD STVARI ZA KOJE STE MISLILI DA BI PAPAGAJ RADIO.

(zatražite od pojedine djece da pokazu sta su radila)

*HVALA VAM!

(17) Pored dobrovoljaca, mozete zeljeti da prozovete nekoliko djece za koju ste primjetili da rade ili govore jedinstvene ili neobicne stvari.

Zaključenje

(18) SADA, VEOMA BRZO, PONOVO POGLEDAJMO OVIH ŠEST RIJEČI. KADA POKAZEM JEDNU OD RIJEČI, IZGOVORITE TU RIJEČ NAGLAS.

*SVI ZAJEDNO SADA! (pokazite na riječ los)

*pokazite na riječ zec

*pokazite na riječ pingvin

*pokazite na riječ puž

*pokazite na riječ papagaj

*pokazite na riječ guster

(18) Ovo lekciju vraća na same riječi. Ovoga puta, međutim, djeca moraju pokazati da prepoznaju svaku riječ i da je mogu izgovoriti.

*SADA, PORAZGOVARAJMO JEDAN MINUT O OVOJ AKTIVNOSTI. DA LI JE NEKA UPUTSTVA BILO TESKO PRATITI? (AKO IMA KLIMANJA GLAVOM ILI ODGOVORA DA, UPITAJTE IH ZASTO.)

(ako je do zabune došlo zbog neisgurnosti oko karakteristika životinja, posvetite nekoliko minuta da sa djecom porazgovarate o tim odredjenim životinjama -- npr., kako izgledaju i gdje žive).

DODATAK G. VJEZBE ODBROJAVANJA DO DESET

G.1 VJEZBA ODBROJAVANJA DO DESET (Cijela grupa)

(2) HAJDE DA DANAS VJEZBAMO RIJECI UPOTREBLJAVAJUCI ODBROJAVANJE DO DESET. ODBROJAVANJE DO DESET JE AKTIVNOST NEFORMALNE DRAME U KOJOJ PANTOMIMOM, CITAVIM TIJELOM, NESTO IZVODITE.

(3) PRVO, IZVADIMO NASE KNJIGE I NADJIMO STRANU _____. STAVITE PRST NA OVU LISTU RIJECI. IZABRACEMO JEDNU RIJEC SA OVE LISTE DA BISMO JE PANTOMIMOM PRIKAZALI TOKOM VJEZBE ODBROJAVANJA. **(Budite sigurni da su sva djeca nasla listu.)**

(4) IZGOVORIMO RIJECI ZAJEDNO --
BROJ JEDAN--"GLOBUS"
BROJ DVA--"MAZGA"
BROJ TRI--"OGROMAN"
BROJ CETIRI--"OSTAR"
BROJ PET--"REPTIL"
BROJ SEST--"FOSIL"
(Djeca treba da sa vama izgovore ove rijeci.)

(5) SADA RAZMISLITE KAKO BISTE MOGLI POKAZATI ZNACENJE JEDNE OD RIJECI UPOTREBLJAVAJUCI SAMO KRETNJE VASEG TIJELA. U REDU, IZABERITE RIJEC U MISLIMA.

(6) SADA NADJITE MJESTO BLIZU VASEG STOLA. BUDITE SIGURNI DA NISTE U PROSTORU NEKOG DRUGOG.

(7) BUDITE SPREMNI DA CU JA ODBROJAVATI OD 10 DOK VI PANTOMIMOM IZVODITE VASU RIJEC. KADA ODBROJIM JEDAN, RECI CU "ZAMRZNITE SE" I TADA VI TREBA DA PRESTANETE SA VASIM IZVODJENJEM I POSTANETE SMRZNUTA STATUA SVE DOK JA NE KAZEM "OPUSTITE SE".

* IMA LI PITANJA? (**Brzo pogledajte da li ima početne zbunjenosti oko uputstava.**)

(8) SPREMNI?..... I.....POCNITE SA PANTOMIMOM---

10...9...8...7...6...5...4...3...2...1...I

ZAMRZNITE SE!

(**Brojite glasno i ujednaceno u razmacima od 3 sekunde između svakog broja. Tokom aktivnosti odbrojavanja, polako odbrojavamo za grupu i pažljivo posmatramo šta djeca rade. Mi sami ne izvodimo ni jednu od riječi.**)

(9) SADA, RAZMISLITE O NEKOJ DRUGOJ RIJEČI.

*SPREMNI? ...I...POCNITE SA PANTOMIMOM...

10..9...8...7...6...5...4...3...2...1..I

ZAMRZNITE SE!

*POCNITE DA SE OPUSTATE I POLAKO TOPITE... OSJECAJTE KAKO POSTAJETE MEKSI I MEKSI SVE DOK NE POSTANETE MIRNA LOKVA NA PODU.

*SADA, PORAZGOVARAJMO ZAJEDNO O NEKIM NASIM RADNJAMA.

Izvjestavanje

(10) KOLIKO VAS JE PANTOMIMOM IZVELO RIJEĆ "GLOBUS"? (**Izaberite nekoliko djece da kazu o ili pokazu njihova izvodenja za svako od pitanja.**)

* KO NAM MOZE POKAZATI KAKO SE "MAZGA" KRECE?

* MOZE LI NAM NEKO KO JEDVA DA SE POKRENUO TOKOM ODBROJAVANJA RECI ZASTO JE TO URADIO?

* KAKO SU LJUDI POKAZALI DA JE NESTO BILO "OSTRO"?

* HAJDE DA VIDIMO NEKE OD NACINA NA KOJE SU LJUDI POKAZALI NESTO "OGROMNO".

* KAKO SE "REPTIL" KRETAO?

* IMA LI IKAKVIH DRUGIH PITANJA ILI KOMENTARA?

Zaključenje

(11) JE LI BILO RIJECI KOJE JE BILO
TESKO IZVESTI PANTOMIMOM?

**(Pogledajte da li je iko klimnuo glavom
ili podigao ruku--ako jeste, upitajte,)**

* ZASTO IH JE BILO TESKO IZVESTI?

* DA LI SADA IMA RIJECI KOJE JOS
UVIJEK NE MOZETE PREDSTAVITI U
MISLIMA? **(Ako neka djeca jos uvijek
imaju poteskoca sa znacnjem
apstraktnijih rijeci, zatražite od djece
koja izgleda da ih razumiju da, dok
druga djeca posmatraju, urade jos jedno
brzo odbrojavanje da bi pokazala
karakteristike problematice rijeci.
Popratite ovo brzim izvjestavanjem.)**

G.2 VJEZBA ODBROJAVANJA DO DESET (PODIJELJENA GRUPA)

(12) MOLIMO VAS, DOK POCINJEMO DA
RAZMISLJAMO O NASOJ NOVOJ LEKCIJI
IZ IZUCAVANJA DRUSTVA,
PRIPREMITE SE ZA JOS JEDNU
AKTIVNOST ODBROJAVANJA.

*OVOGA PUTA CEMO SE IZMJENJIVATI
RADECI AKTIVNOST ODBROJAVANJA.

*NEKI OD NAS CE IZVODITI TOKOM
ODBROJAVANJA, DOK CE DRUGI
PAZLJIVI GLEDATI.

*GRUPA KOJA CE PANTOMIMOM
IZVODITI ODBROJAVANJA CE SE ZVATI
“UCESNICI”.

*GRUPA KOJA CE NJIH POSMATRATI
CE SE ZVATI “POSMATRACI”.

(13) PODIJELICEMO VAS U DVIJE
GRUPE. DA LI BISTE VI, VI, VI, i TAKO
DALJE... **(Brzo pokazite na polovinu
djece) DOSLI OVAMO, SJELI ZAJEDNO I
BILI POSMATRACI? OSTALI, DA LI
BISTE STALI NA MJESTO ODAKLE VAS
SVI MOZEMO VIDJETI I BILI UCESNICI?**

G.2.1 PRIMJER IZ VRSTA PREVOZA

(14) SADA, NEKA SVAKO RAZMISLI O NEKOJ RIJECI KOJU MOZEMO NACI U UDZBENIKU ZA IZUCAVANJE DRUSTVA.

(Ako tekstovi nisu na raspolaganju, lista rijeci moze biti napisana na velikom papiru ili tabli; procitajte rijeci sa djecom -- vidi dodatak za primjerke rijeci.)

*NA ODBROJAVANJE DO DESET, UCESNICI TREBA DA POKAZU RADNJU U VEZI JEDNE VRSTE PREVOZA-- POSMATRACI, VI TREBA DA PAZLJIVO POSMATRATE NJIHOVE POKRETE I DA BUDETE SPREMNI DA OPISETE KOJE RADNJE STE VIDJELI.

*POSMATRACI, JESTE LI SPREMNI? UCESNICI, JESTE LI SPREMNI?

(Budite sigurni da ne pocnete odbrojavanje sve dok se obje grupe ne skoncentrisu na njihove zadatke.)

*U REDU, UCESNICI, NA ODBROJAVANJE OD DESET PRIKAZITE RADNJU VEZANU ZA _____ OBLIK PREVOZA. **(Ako je moguće pokazite na rijeci u knjizi ili velikom papiru ili, ako je potrebno, ponovite rijeci.)**

*SPREMNI? ...1...10---9---8---7---6---5---4---3---2---1---ZAMRZNITE SE...I...OPUSTITE SE. HVALA VAM.

Izvjestavanje

(15) POSMATRACI, KO MOZE OPISATI NEKE OD RADNJI KOJE STE VIDJELI?

*NEMOJTE NAM JOS RECI STA MISLITE NA KOJU VRSTU PREVOZA SU SE TE RADNJE ODNOSILE. POKUSAJTE NAM SAMO RECI O RADNJAMA UCESNIKA. **(Izaberite 3 ili cetiri djeteta da opisu koje su pokrete i/ili zvukove primjetili.)**

*DA LI SU UCESNICI CINILI NEKE POKRETE KOJI SU VAS NAVELI DA POMISLITE NA NEKU DRUGU VRSTU PREVOZA?

*KOJI SU TO POKRETI BILI?

(Nakon sto je vecina grupe posmatraca imala prilike da kaze sta je vidjela, upitajte grupu ucesnika...)

*DA LI BI NAM JEDAN OD UCESNIKA POKAZAO NJEGOVE POKRETE I REKAO NAM KOJU VRSTU PREVOZA JE TO PREDSTAVLJALO? **(Izaberite sto je moguće više ucesnika da brzo ponovo izvedu njihove pokrete koje su izveli tokom odbrojavanja.)**

(16) SADA CEMO PROMIJENITI GRUPE.

*DA LI BI POSMATRACI USTALI I NASLI MJESTO ZA IZVODJENJE ODBROJAVANJA.

DA LI BI UCESNICI SJELI OVDJE I PAZLJIVO POSMATRALI IZVODJENJE ODBROJAVANJA? VI STE SADA POSMATRACI.

G.2.2 GRADSKI RADNICI

(17) ONI KOJI STOJE SU SADA UCESNICI.

*UCESNICI, PRIPREMITE SE DA POKAZETE STA BI JEDAN OD OVIH RADNIKA U GRADU MOGAO URADITI. **(pokazite na ili skrenite paznju djece na knjigu, panel ili listu rijeci; procitajte rijeci svima -- vidi dodatak za primjerak rijeci)**

*DA LI SU POSMATRACI SPREMNI DA PAZLJIVO GLEDAJU?

*JESU LI UCESNICI SPREMNI DA PRIKAZU GRADSKOG RADNIKA?

*SPREMNI...I...10---9---8---7---6---5---4--
-3---2---1---ZAMRZNITE SE---I...
OPUSTITE SE.

*HVALA VAM!

*U REDU, POSMATRACI, KO CE NAM RECI O NEKIM POKRETIMA KOJE STE VIDJELI?

*JESU LI NEKI POKRETI BILI BRZI? DA LI STE VIDJELI NEKE POKRETE KOJI SU IZVEDENI NISKO, BLIZU PODA?

*KOJE VRSTE GRADSKIH RADNIKA STE VIDJELI U GRUPI? **(zatražite odgovore od ucesnika) Ispitujte dalje o gradskim radnicima:** KOJE VRSTE RADNJI STE VIDJELI KOJE SU VAM DALE TU IDEJU? **(uradite ovo za cetiri ili pet razlicitih vrsta radnika ili cak vise, ako ima dovoljno vremena)**

*HOCE LI NAM IKO OD UCESNIKA POKAZATI NEKE OD NJIHOVIH POKRETA I RECI NAM NA KOJE GRADSKE RADNIKE SU MISLILI?

(18) (Vježbe odbrojavanja se cesto rade u nizu od tri ili cetiri povezane radnje sa ucenicima koji izmjenjuju uloge ucesnika i posmatraca.)

G.2.3 MJESTA U GRADU

(19) U REDU! NEKA GRUPA JEDAN OPET BUDU UCESNICI, A GRUPA DVA POSMATRACI.

*GRUPA JEDAN, MOLIM VAS USTANITE. GRUPA DVA, VI MOZETE SJESTI.

*PREDJIMO SADA NA MJESTA KOJA MOZETE POSJETITI U GRADU. RAZMISLITE O RAZLICITIM MJESTIMA U GRADU KOJA MOZETE POSJETITI i STA BISTE TAMO RADILI.

*SMISLITE NESTO. KADA JA POCNEM SA ODBROJAVANJEM, POCNITE DA RADITE NESTO STO BISTE RADILI NA TOM MJESTU.

*SPREMNI?...I---10---9---8---7---6---5---4---3---2---1---ZAMRZNITE SE-I---OPUSTITE SE. HVALA VAM!

*U REDU, POSMATRACI, KO CE NAM RECI O NEKIM POKRETIMA KOJE STE VIDJELI? **(zatražite raznolike odgovore)**

*STA STE MISLILI NA KAKVIM SU SVE MJESTIMA NASI UCESNICI BILI/ STE VIDJELI DA SU UCESNICI POSJETILI? **(zatražite od posmatraca da objasne sta je to ucesnik radio, a sto im je dalo tu ideju; kada su posmatraci završili sa identifikovanjem mjesta koja su vidjeli, upitajte:)**

*UCESNICI, DA LI STE POSJETILI JOS NEKA MJESTA KOJA NASI POSMATRACI NISU SPOMENULI? STA STE SVE TAMO RADILI?

G.2.4 AKTIVNOSTI SUSJEDA

(20) PREDJIMO SADA NA NESTO STO VAS SUSJED MOZE RADITI.

*OVOGA PUTA, DA LI BI, MOLIM VAS, GRUPA DVA USTALA. VI CETE BITI UCESNICI. GRUPA JEDAN, VI MOZETE SJESTI. VI CETE BITI POSMATRACI TOKOM OVE AKTIVNOSTI.

*UCESNICI? RAZMISLITE O NECEMU STO NEKI SUSJED ILI NEKO U VASEM SUSJEDSTVU RADI. TO MOZE BITI NJIHOV POSAO, ILI NESTO STO RADE OKO MJESTA GDJE ZIVE, ILI NESTO STO RADE KAO REKREACIJU.

*DA LI SVI IMAJU NESTO NA UMU? **(provjerite da li su svi spremni)**

*POSMATRACI ...SPREMNI? UCESNICI ...SPREMNI?...I...10---9---8---7---6---5---4---3---2---1---ZAMRZNITE SE---I---OPUSTITE SE...HVALA VAM.

*POSMATRACI, KOJE VRSTE RADNJI STE VIDJELI DA UCESNICI RADE? **(zatražite odgovore od niza posmatraca)**

*SADA, STA MISLITE KOJE SU SVE VRSTE STVARI OVI SUSJEDI RADILI? **(zatražite odgovore koji obuhvataju pretpostavke o tome sta su "susjedi" radili; zatražite od pojedinaca da elaboriraju ili**

objasne na cemu se pretpostavke zasnivaju; ako posmatraci nisu iznijeli nikakve nove ideje, upitajte:)

*UCESNICI, KOJE DRUGE STVARI SU VASU SUSJEDI RADILI, A KOJE NASI POSMATRACI NISU SPOMENULI? (zatražite druge odgovore; zaključite sa komentarom o nizu interesantnih stvari koje nasi susjedi rade)

G.2.5 MJESTA U VASOJ ZAJEDNICI

(21) SADA, SVI USTANITE. OVOGA PUTA SVI CETE BITI UCESNICI. **(zastanite dok svi ne ustanu i nadju njihov "licni prostor")**

*RAZMISLITE O NECEMU STO BISTE NEGDJE U VASOJ ZAJEDNICI MOGLI RADITI. SVI SMISLITE IDEJU O MJESTU I NECEMU STO NA TOM MJESTU MOZETE RADITI.

*JESTE LI SVI SPREMNI? (provjerite da li svi ucesnici imaju neku ideju)

*U REDU? POCNITE ... 10---9---8---7---6---5---4---3---2---1---I---ZAMRZNITE SE--- I OVAJ PUT SE PRETVARAJTE DA SE L-A-G-A-N-O TOPITE U LIKVU NA PODU DA BISTE SE OPUSTILI. ... U REDU...SVI SE OPUSTITE!

(22) HAJDE DA SVI PORAZGOVARAMO O KRETNJAMA KOJE SMO IZVELI TOKOM ODBROJAVANJA DOK SE OPUSTAMO U NASIM "LOKVAMA". **(Tokom izvjestavanja, izaberite koliko god je moguće djece da podijele jedno od njihovih iskustava odbrojavanja i da kazu kako su povezali njihove radnje sa rjecnikom vezanim za predmet izucavanja drustva. Povecajte ili smanjite broj odbrojavanja ravnajuci se prema koncentraciji djece.)**

Zakljucenje

(23) KADA STE BILI POSMATRACI, KOJE SVE STVARI STE PRIMJETILI U VEZI POKRETA IZVEDENIH TOKOM ODBROJAVANJA KOJE SU VAM

POMOGLI DA U MISLIMA
VIZUALIZIRATE JEDNU OD RIJECI.
(zatražite odgovore)

*KADA STE BILI UČESNICI, KAKO STE
POKUSALI DA KROZ POKRETE
ISKAZETE JEDNU OD RIJECI? **(zatražite
odgovore)**

*DA LI POSTOJI NESTO ŠTO BI
OLAKŠALO PRIKAZIVANJE RIJECI
VEZANIH ZA IZUCAVANJE DRUŠTVA
KROZ IGRU ODBROJAVANJA?
**(Dozvolite da što je moguće više djece
podijeli sa drugima njihovo
razmišljanje.)**